

راهنمای بالینی و برنامه اجرایی تیم سلامت برای ارائه خدمات رده سنی ۱۸-۲۹ سال

ویژه سطح اول
ارائه خدمات پزشکی

معاونت بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس
اداره سلامت جوانان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**مراقبت‌های ادغام یافته گروه رده سنی ۱۸-۲۹ سال
ویژه پزشک**

پزشک ویرایش سوم خرداد ماه ۹۸

فيا

فهرست

شماره صفحه

عنوان

موضوع

مقدمه

جداول

ارزیابی وضعیت تغذیه ای

ارزیابی وضعیت قلبی و عروقی

ارزیابی هیپاتیت

مراقبت های بیماری آسم

اختلالات و بیماری های تیروئید

اختلالات و بیماری های ژنتیک

ارزیابی اختلالات و بیماری های روانپزشکی

ارزیابی مصرف دخانیات

اختلالات و بیماری های گوش و شنوایی

راهنماها و دستور العملها

ارزیابی وضعیت تغذیه ای

ارزیابی وضعیت قلبی و عروقی

ارزیابی مراقبت فشار خون بالا

ارزیابی هیپاتیت

نکات آموزشی در خصوص ایدز

بیماری غیر واگیر ریوی (آسم)

اختلالات و بیماری های تیروئید

اختلالات و بیماری های ژنتیک

ارزیابی اختلالات و بیماری های روانپزشکی

سلامت اجتماعی

اختلالات و بیماری های گوش و شنوایی

ارزیابی مصرف دخانیات

ارزیابی فعالیت بدنی

جوانی یکی از مراحل مهم رشدی است و طبق تعریف به گروه سنی ۱۸-۲۹ اطلاق می‌گردد. هر چند در بررسی تغییرات رشدی عمدتاً از رشد دوران کودکی و نوجوانی صحبت می‌شود، در دوران جوانی نیز تغییرات رشدی بوجود می‌آید و در نتیجه ویژگیها و نیازهایی را که خاص این دوره سنی است ایجاد می‌کنند که تامین این نیازها از اهمیت وافری برخوردار است. این نیازها عبارتند از جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی که تامین این نیازها در سلامت فردی و اجتماعی جوان تاثیر مهمی دارد از این رو تامین شرایطی برای فراهم نمودن امکانات لازم برای تامین نیازها یکی از راهبردهای اساسی در راه دستیابی به هدف نهائی تأمین، حفظ و ارتقاء سلامت جامعه است. این مهم در قانون نیز لحاظ گردیده است، بطوریکه مطابق اصول ۲۹، ۴۳ و بند ۱۲ اصل ۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برنامه‌ریزی برای سلامت همه افراد جامعه یکی از مهم‌ترین وظایف دولت است. از این رو توجه خاص به نیازمندی‌های ویژه گروه‌های سنی و جنسی جامعه در هر برهه از زمان و مکان الزامی می‌باشد. به علاوه تاکید مقام معظم رهبری در بند ۲ سیاست‌های کلی سلامت مبنی بر تحقق رویکرد سلامت همه‌جانبه و انسان سالم، ضرورت تغییر دیدمان سنتی درمان محور و تک بعدی نگر به مقوله سلامت را به سمت دیدمانی که در آن سلامت دارای ماهیتی چند بعدی بوده و همواره بر تحقق تئاماً ابعاد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی آن تاکید می‌شود، ایجاب می‌کند. از سویی با توجه به جوان بودن ساختار جمعیتی کشورمان که حدود ۲۴ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است، و نیز روند رو به رشد عوامل خطر محیطی تهدید کننده سلامت این قشر مهم از جامعه، بازنگری و یکپارچه سازی اهداف، سیاست‌ها، راهبردها و برنامه‌های حوزه سلامت جوانان به ویژه گروه سنی ۱۸ تا ۲۹ سال را با اتخاذ رویکرد بین‌بخشی و کل نگر به مقوله سلامت بیش از پیش الزامی می‌نماید. بسته پیش رو، پکیج ارائه خدمت برای پزشکان می‌باشد. که شامل بخش‌های ارزیابی، طبقه بندی اقدام می‌باشد. هر قسمت دربردارنده مفاهیمی است که درذیل به پاره ای از آنها اشاره مختصری بدانها خواهد شد:

مفهوم رنگ ها

در چارت های بخش اقدام از چهار رنگ قرمز، زرد، سبز و سفید استفاده شده است.

الف - رنگ **قرمز** نشان دهنده نیاز به ارجاع **فوری** بیمار به پزشک متخصص یا مراکز درمانی طی ۲۴ ساعت است.

ب - رنگ **زرد** نشان دهنده نیاز به ارجاع **غیر فوری** بیمار به پزشک متخصص یا مراکز درمانی ظرف مدت یک هفته است.

پ - رنگ **سبز** نشان دهنده امکان ارایه کامل خدمت بدون نیاز به ارجاع است.

ت - رنگ سفید نشان دهنده مواردی است که نیاز به ارجاع ندارند و پزشک بر اساس دستورالعمل اقداماتی انجام می‌دهد.

در بخش توصیه ها: توصیه های آموزشی لازم برای ارائه به خانواده ها، وجود دارد.

این مجموعه موارد ذیل را دربرمی‌گیرد:

معاینات جسمی: بررسی وضعیت عمومی بینایی، شنوایی، گوش و حلق و بینی، گردن، قلب، ریه، شکم، اندام‌ها، اعصاب و روان، پوست، تناسلی ادراری، کلیه‌ها، ستون مهره‌ها، مفاصل، Life style (تغذیه، فعالیت بدنی) و سابقه مصرف مواد. وضعیت ایمن سازی و گرفتن سابقه بیماری در هر یک از دستگاه‌های بدن، که توسط پزشک عمومی انجام شده و در صورت لزوم برای انجام آزمایش‌های پاراکلینیک یا درمان، به آزمایشگاه یا مراکز تخصصی ارجاع می‌شود. ضمناً "پیگیری تا بهبودی یا حفظ شرایط موجود، ادامه خواهد یافت.

معاینات دهان و دندان: دهان و دندان فرد مراجعه کننده از نظر وضعیت عمومی، Oral hygiene و Gingiva توسط پزشک یا دندانپزشک مورد بررسی قرار می‌گیرد و در صورت لزوم برای انجام آزمایش‌های پاراکلینیک یا درمان، به آزمایشگاه یا مراکز تخصصی ارجاع می‌شود. ضمناً "پیگیری تا بهبودی یا حفظ شرایط موجود، ادامه خواهد یافت.

سلامت روان: سلامت روان از طریق مصاحبه و مشاوره، توسط روانپزشک یا روانشناس یا پزشک عمومی دوره دیده طبق بسته مربوطه بررسی و در صورت لزوم پیگیری ادامه خواهد یافت. ضمناً برای اولین بار این مجموعه شامل ابزار سنجش سلامت در بحث خود مراقبتی به صورت خود ارزیابی توسط فرد مراجعه کننده می‌باشد که ابعاد جسمانی و غیر جسمانی را شامل می‌شود. این مجموعه حاصل همکاری کارشناسان وزارت بهداشت (مرکز توسعه شبکه و ارتقاء سلامت و دفاتر سلامت روانی اجتماعی و پیشگیری از سوء مصرف مواد، دفتر آموزش و ارتقا سلامت، مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر، دفتر بهبود تغذیه جامعه، مرکز مدیریت بیماری‌های غیر واگیر، مرکز سلامت محیط و کار و مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی) می‌باشد و به منظور یکسان سازی فرمت جمع آوری داده‌ها در راستای مداخلات یک دست و تاثیر گذار طراحی شده است. به امید اینکه باتحیه این مجموعه گامی هرچند کوچک در تامین سلامت جوانان کشور برداشته، راهگشای پزشکان محترم این مرزوبوم بوده و رضای حق تعالی را جلب کرده باشیم.

ارزیابی وضعیت تغذیه ای

مراقبت از نظر وضعیت نمایه توده بدنی (BMI)

ارزیابی	نشانه ها	طبقه بندی	اقدام
وزن و نمایه توده بدنی (BMI) را اندازه گیری و آن را با استانداردها مقایسه کنید.	BMI کم تر ۱۸/۵	لاغر	بررسی از نظر بیماری زمینه ای و در صورتی که بیماری وجود دارد ارجاع غیر فوری به پزشک متخصص - در صورتی که بیماری وجود ندارد و علت تغذیه ای است ارجاع به کارشناس تغذیه
	BMI بین ۲۹/۹ - ۲۵	اضافه وزن	- اندازه گیری فشارخون، قند خون، چربی خون و <u>در صورت بالا بودن هر یک از آن ها</u> ارجاع غیر فوری به پزشک متخصص - بررسی علل ارگانیک چاقی - توصیه به افزایش تحرک بدنی - ارائه توصیه های تغذیه ای برای کاهش وزن - کنترل دوره ای، هر یک ماه تا حصول وزن متناسب و سپس سالی یک بار
	BMI بالای ۳۰	چاق	- اندازه گیری فشارخون، قند خون، چربی خون و <u>در صورت بالا بودن هر یک از آن ها</u> : ارجاع غیر فوری به پزشک متخصص ارجاع به کارشناس تغذیه

ارزیابی وضعیت قلبی و عروقی

ارزیابی	نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام
شرح حال و معاینات:	سابقه ابتلا به بیماری فشارخون بالا	بیمار مبتلا به فشار خون بالا	<p>-ارجاع فوری به پزشک</p> <p>-بررسی مجدد هر دو هفته یکبار در صورت عدم کنترل فشارخون تا دستیابی به کنترل فشارخون</p> <p>-بررسی عوامل خطر قلبی عروقی و بیماری های زمینه ای فشارخون بالا</p> <p>-تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم</p> <p>- بررسی وضعیت درمان و اصلاح یا شروع درمان دارویی</p> <p>-در صورت عدم پاسخ به درمان ارجاع به پزشک متخصص (قلب یا داخلی یا نفرولوژیست)</p> <p>-ارجاع به متخصص قلب یا داخلی، چشم و کلیه یا داخلی برای بررسی های دوره ای سالانه</p> <p>-بررسی ۳ ماه یکبار بعد از تثبیت بیماری های زمینه ای و کنترل فشارخون</p> <p>-بررسی ماهانه توسط بهورز/مراقب سلامت</p>
	میانگین فشار سیستولیک کمتر از ۱۲۰ و دیاستولیک کمتر از ۸۰ میلی متر جیوه		فشارخون طبیعی
	میانگین فشار سیستولیک کمتر از ۱۲۰ و دیاستولیک کمتر از ۸۰ میلی متر جیوه همراه با عوامل خطر قلبی عروقی	پیش فشارخون بالا	<p>-تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم</p> <p>-بررسی مجدد توسط بهورز/مراقب سلامت یک سال بعد</p>
	میانگین فشار سیستولیک ۱۳۹-۱۲۰ و دیاستولیک ۸۹-۸۰ میلی متر جیوه		<p>-تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم</p> <p>- شروع درمان دارویی</p> <p>-بررسی مجدد هر دو هفته یکبار تا کنترل فشار خون</p> <p>-ارجاع به متخصص قلب یا داخلی، چشم و کلیه یا داخلی برای بررسی های دوره ای سالانه</p> <p>-بررسی ۳ ماه یکبار بعد از تثبیت بیماری زمینه ای و کنترل فشار خون</p>
میانگین فشار سیستولیک ۱۳۹-۱۲۰ و دیاستولیک ۸۹-۸۰ میلی متر جیوه همراه با بیماری قلبی عروقی یا کلیوی تثبیت شده و یا همراه با عوامل خطر بیماری قلبی عروقی			

<p>بررسی ماهانه توسط بهورز/مراقب سلامت</p>	<p>فشارخون بالا مرحله I</p>	<p>میانگین فشار سیستولیک ۱۵۹-۱۴۰ و دیاستولیک ۹۹-۹۰ میلی متر جیوه میانگین فشار سیستولیک ۱۵۹-۱۴۰ و دیاستولیک ۹۹-۹۰ میلی متر جیوه همراه با بیماری قلبی عروقی یا کلیوی تثبیت شده و یا همراه با عوامل خطر بیماری قلبی عروقی</p>	
<p>ارجاع فوری تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم - پیگیری تشخیصی و تعیین علت فشار خون بالا (معاینات و آزمایشات پاراکلینیکی) - بررسی عوامل خطر قلبی عروقی و بیماری های زمینه ای فشار خون - در صورت نداشتن بیماری و عوامل خطر، اصلاح شیوه زندگی به مدت ۳ الی ۶ ماه و در صورت عدم کنترل فشار خون، شروع درمان دارویی طبق دستورالعمل - ویزیت بیمار طبق نظر پزشک تا کنترل فشار خون - در صورت عدم پاسخ به درمان ارجاع به پزشک متخصص (قلب یا داخلی) - ارجاع به متخصص قلب یا داخلی، چشم و کلیه یا داخلی برای بررسی های دوره ای سالانه - ویزیت و بررسی ۳ ماه یکبار پس از کنترل فشار خون - بررسی ماهانه توسط بهورز/مراقب سلامت تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم - پیگیری تشخیصی و تعیین علت فشار خون بالا (معاینات و آزمایشات پاراکلینیکی) - بررسی عوامل خطر قلبی عروقی و بیماری های زمینه ای فشارخون بالا الف- در صورت وجود بیماری قلبی عروقی یا کلیوی یا دیابت تثبیت شده، شروع فوری درمان دارویی طبق دستورالعمل و ویزیت بیمار هر دو هفته تا کنترل فشارخون - در صورت عدم پاسخ به درمان ارجاع به سطح ۲ (متخصص قلب یا داخلی) ب- در صورت وجود حداقل ۳ عامل خطر شروع درمان دارویی طبق دستورالعمل و ویزیت بیمار هر دو هفته تا کنترل فشارخون ج- در صورت وجود ۱ یا ۲ عامل خطر اصلاح شیوه زندگی به مدت چند هفته و در صورت عدم کنترل فشارخون، شروع درمان دارویی طبق دستورالعمل و ویزیت منظم طبق نظر پزشک تا کنترل فشارخون</p>			

<p>-در صورت عدم پاسخ به درمان ارجاع به سطح ۲(متخصص قلب یا داخلی) -ارجاع به متخصص قلب یا داخلی، چشم و کلیه یا داخلی برای بررسی های دوره ای سالانه -ویزیت و بررسی ۳ ماه یکبار پس از تثبیت عوامل خطر و بیماری های زمینه ای و کنترل فشارخون -بررسی ماهانه توسط بهورز/مراقب سلامت</p>			
<p>تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم - پیگیری تشخیصی و تعیین علت فشارخون بالا(معاینات و آزمایشات پاراکلینیکی) -بررسی آسیب های اعضای حیاتی -بررسی عوامل خطر قلبی عروقی و بیماری های زمینه ای فشارخون بالا -شروع درمان دارویی طبق دستورالعمل -در صورت عدم پاسخ به درمان (قلب یا داخلی یا نفرولوژیست) -ارجاع به متخصص قلب یا داخلی، چشم و کلیه یا داخلی برای بررسی های دوره ای سالانه</p>	<p>فشارخون بالا مرحله II</p>	<p>میانگین فشارسیستولیک ۱۶۰ و بیشتر ود یا ستولیک ۱۰۰ میلی متر جیوه و بیشتر (۱۶۰/۱۰۰ تا ۱۷۹/۱۰۹ میلی متر جیوه)</p>	
<p>-تاکید بر اصلاح شیوه زندگی و آموزش شیوه زندگی سالم - پیگیری تشخیصی و تعیین علت فشارخون بالا(معاینات و آزمایشات پاراکلینیکی) -بررسی آسیب های اعضای حیاتی و ارجاع فوری جهت پیگیری تشخیصی و بررسی آسیب های اعضای حیاتی و درمان -بررسی عوامل خطر قلبی عروقی و بیماری های زمینه ای فشارخون بالا -شروع فوری درمان دارویی طبق دستورالعمل و ویزیت بیمار هر دو هفته تا کنترل فشارخون -در صورت عدم پاسخ به درمان، ارجاع به سطح ۲ -ویزیت و بررسی ۳ ماه یکبار پس از تثبیت بیماری های زمینه ای و کنترل فشارخون - چشم و کلیه یا داخلی برای بررسی های دوره ای سالانه -بررسی ماهانه توسط بهورز/مراقب سلامت</p>		<p>میانگین فشارسیستولیک ۱۶۰ و بیشتر ود یا ستولیک ۱۰۰ میلی متر جیوه و بیشتر (۱۶۰/۱۰۰ تا ۱۷۹/۱۰۹ میلی متر جیوه) همراه با بیماری قلبی عروقی یا کلیوی تثبیت شده و یا همراه با عوامل خطر بیماری قلبی عروقی</p>	

شروع درمان دارویی و انجام اقدامات اولیه برای کاهش تدریجی فشارخون طبق دستورالعمل در صورت عدم پاسخ به درمان ارجاع فوری به سطح ۲(متخصص قلب یا داخلی، اورژانس بیمارستان)		میانگین فشار سیستولیک ۱۸۰ میلی متر جیوه و بیشتر و دیاستولیک ۱۰۰ میلی متر جیوه و بیشتر(فشارخون اضطراری)	

ارزیابی هپاتیت

ارزیابی	نشانه ها / شرح حال	طبقه بندی	اقدام
<p>در صورت ارجاع فرد از طرف مراقب سلامت با تشخیص احتمالی هپاتیت های ویروسی B و C و یا مراجعه مستقیم فرد، طبق راهنما از نظر هپاتیت بررسی شود .</p>	<p>وجود حتی یکی از علائم / شرح حال زیر:</p> <ul style="list-style-type: none"> • حال عمومی بد (تب ، زردی شدید ، تهوع ، استفراغ و اسهال ، درد شکمی • وجود سابقه زردی در سایر افراد خانواده • سابقه مصرف دارو ، سابقه مصرف الکل و مواد مخدر • سابقه فرورفتن سوزن مشکوک • سابقه دریافت خدمات دندانپزشکی جراحی ، سابقه خالکوبی و تاتو، حجامت • سابقه تماس جنسی مشکوک • سابقه هپاتیت در سایر افراد خانواده • نداشتن سابقه واکسیناسیون هپاتیت B • سابقه زندان • سابقه هموفیلی / تالاسمی / دیالیز • سابقه پیوند عضو 	<p>احتمال ابتلا به هپاتیت های ویروسی C و B</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ارجاع به آزمایشگاه جهت انجام آزمایشات زیر: <ul style="list-style-type: none"> ۱- CBC, platelet ۲- PT ,PTT,INR ۳- Alkaline Phosphatase ۴- AST,ALT ۵- FBS,BS ۶- BUN , Creatinine ۷- Bilirubin Direct & Total ۸- Sodium , potassium ۹- HBS Antigen , IgM Anti HBC Anti body ۱۰- Anti HCV Antibody ۱۱- IgM Anti HAV Antibody ۱۲- Anti HEV Antibody ۱۳- Anti HDV Antibody • آموزش بیمار و اطرافیان در زمینه هپاتیت های ویروسی C و B • در صورت اختلال در نتایج آزمایشات(*) اعزام فوری به بیمارستان ، در صورت عدم نیاز به اعزام فوری به بیمارستان ، درمان توسط پزشک خانواده آموزش دیده بر اساس پروتکل درمان
	<p>وجود حتی یکی از علائم / شرح حال زیر :</p> <ul style="list-style-type: none"> • اختلال سطح هوشیاری(خواب آلودگی، گیجی، عدم آگاهی به زمان و مکان و...) • اختلال رفتار (بی توجهی، سرخوشی یا اضطراب، کاهش کارایی فردی، رفتار پرخاشگرانه) ، خونریزی حاد یا کبود شدگی سریع • استفراغ شدید • حاملگی • کاهش شدید حجم ادرار 	<p>احتمال ابتلا به هپاتیت های ویروسی C و B</p>	<ul style="list-style-type: none"> • اعزام فوری به بیمارستان • آموزش بیمار در زمینه هپاتیت های ویروسی C و B • آموزش اطرافیان بیمار در زمینه هپاتیت های ویروسی C و B

(*) اختلال در نتایج آزمایشات

مراقبت های بیماری آسم

ارزیابی از نظر ابتلا به آسم و مراقبت بیماران

ارزیابی	نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام*
<p>شواهدی که احتمال ابتلا به آسم را افزایش می دهند:</p> <p>شواهدی که احتمال ابتلا به آسم را کاهش می دهند:</p>	- شرح حال و نتایج ارزیابی به نفع بیماری آسم است	تشخیص آسم قطعی است	شروع درمان آسم بررسی بیمار یک ماه بعد و تعیین سطح کنترل
	-نتایج ارزیابی عملکرد ریه به نفع بیماری آسم نبوده ولی شرح حال قویا به نفع بیماری آسم است	احتمال بالای بیماری آسم	شروع درمان آزمایشی (trial) و بررسی بیمار یک ماه بعد و تعیین سطح کنترل
	نتایج ارزیابی به نفع بیماری آسم نیست	رد بیماری آسم	بررسی تشخیص های افتراقی و در صورت نیاز ارجاع بیمار به سطوح بالاتر

*جهت مطالعات تکمیلی به کتاب راهنمای ملی آسم (دستورالعمل پیشگیری، تشخیص و درمان) ویژه پزشکان مراجعه کنید.

ارزیابی اختلالات و بیماریهای تیروئید

ارزیابی	نشانه ها	طبقه بندی	اقدام
شرح حال بگیرید و معاینه * کنید: - سابقه فامیلی - وضعیت اشتها - خستگی و ضعف عضلانی - تاکی کاردی - تعریق - علایم پوستی - علایم چشمی بررسی اندازه تیروئید و قوام تیروئید - ترمور	در صورت مثبت بودن هر یک از علائم ذکر شده: به همراه بزرگی اندازه تیروئید	گواتر دارد	✓ آزمایش های هورمونی تیروئید (T3RU, T3, T4, TSH) ✓ اقدامات تصویربرداری (در صورت لزوم) شامل سونوگرافی و یا اسکن تیروئید ✓ در صورت غیر طبیعی بودن نتایج آزمایشات، ارجاع غیر فوری به متخصص داخلی یا غدد ✓ توصیه به مصرف غذاهای حاوی ید کافی و نمک ید دار تصفیه شده به مقدار مناسب ✓ توصیه های لازم جهت نگهداری و مصرف نمک ید دار
	در صورت مثبت بودن هر یک از علائم ذکر شده: بدون بزرگی اندازه تیروئید	وجود مشکل بدون گواتر	✓ آزمایش های هورمونی تیروئید (T3RU, T3, T4, TSH) ✓ در صورت غیر طبیعی بودن نتایج آزمایشات، ارجاع غیر فوری به متخصص داخلی یا غدد ✓ توصیه به مصرف غذاهای حاوی ید کافی و نمک ید دار تصفیه شده به مقدار مناسب ✓ توصیه های لازم جهت نگهداری و مصرف نمک ید دار
	نشانه و علامتی غیر طبیعی ندارد	تیروئید سالم است	✓ توصیه به مصرف غذاهای حاوی ید کافی و نمک ید دار تصفیه شده به مقدار مناسب ✓ توصیه های لازم جهت نگهداری و مصرف نمک ید دار

اختلالات و بیماریهای ژنتیک

ارزیابی عوامل خطر ژنتیک (۱۹ سالگی و ۲۹ سالگی) (ویژه مناطق مجری ژنتیک اجتماعی)

ردیف	ارزیابی	نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام
۱	آیا در فرد یا در بستگان درجه ۱ و ۲، بیماری شناخته شده ارثی وجود دارد؟	در فرد یا در بستگان درجه ۱ هر یک از افراد خانواده، بیماری شناخته شده ارثی وجود دارد.	احتمال وجود عامل خطر ژنتیک	ارجاع به پزشک مشاور ژنتیک*
۲	آیا یک اختلال در خانواده و یا در بستگان درجه ۱ و ۲ تکرار شده است؟	یک اختلال در خانواده تکرار شده است.	احتمال وجود عامل خطر ژنتیک	ارجاع به پزشک مشاور ژنتیک*
۳	آیا در خانواده، فرد مبتلا به اختلال عملکردی همراه با احتمال ژنتیکی بودن اختلال وجود دارد؟	فرد مبتلا به اختلال عملکردی در خانواده همراه با احتمال ژنتیکی بودن اختلال وجود دارد.	احتمال وجود عامل خطر ژنتیک	ارجاع به پزشک مشاور ژنتیک*
۴	آیا عامل خطر فامیلی بیماری ایسکمیک قلب یا سرطان وجود دارد؟	عامل خطر فامیلی بیماری ایسکمیک قلب یا سرطان وجود دارد.	احتمال وجود عامل خطر ژنتیک	ارجاع به پزشک مشاور ژنتیک*

*ارجاع به مرکز جامع سلامت که به ازاء هر صد هزار نفر یک مشاور ژنتیک استقرار دارد و همچنین به مراکز خصوصی که مشاور ژنتیک دارای گواهی از وزارت بهداشت حضور دارد، صورت پذیرد.

ارزیابی اختلالات و بیماریهای روانپزشکی

ارزیابی	نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام
<p>(۱) بر اساس دستورالعمل غربالگری اولیه در حوزه سلامت روان، ۶ سوال غربالگری را از فرد بپرسید و مطابق دستورالعمل نمره بدهید</p> <p>(۲) در صورت امتیاز غربال مثبت از پرسشنامه ۶ سوالی، راجع به افکار خودکشی یا قصد جدی برای آسیب به خود سوال کنید</p>	<p>نمره ۱۰ یا بالاتر در پرسشنامه غربالگری ۶ سوالی و یا</p> <p>عدم پاسخ به ۳ سوال از ۶ سوال غربالگری و یا</p> <p>پاسخ مثبت به سوال ۳ و یا</p> <p>پاسخ مثبت به بخش (ه) سوال ۴ و یا</p> <p>پاسخ منفی به بخش (د) سوال ۴</p>	<p>غربال مثبت ارزیابی سلامت روان</p>	<p>ارجاع به پزشک مرکز</p>
	<p>پاسخ مثبت به بخش دوم (ب) سوال ۲</p>	<p>احتمال اورزانس روانپزشکی</p>	<p>ارجاع فوری** به پزشک مرکز</p>
<p>ارزیابی از نظر صرع یا هر گونه حالت تشنجی</p>	<p>پاسخ مثبت به بخش (ج) سوال ۴ و پاسخ منفی به بخش (ه) سوال ۴</p>	<p>تشخیص قبلی اختلال روانپزشکی تحت درمان</p>	<p>ثبت در پرونده و پیگیری***</p>
	<p>امتیاز پایین تر از ۱۰ در پرسشنامه غربالگری ۶ سوالی و پاسخ منفی به سوال ۳ و ۴</p>	<p>غربال منفی سلامت روان</p>	<p>اطلاع رسانی در خصوص: - آموزش مهارت‌های زندگی برای نوجوان، آموزش مهارت‌های فرزندپروری برای والدین - در صورت تمایل فرد به دریافت آموزش‌ها و دارا بودن معیارهای دریافت آموزش، به کارشناس سلامت روان ارجاع گردد.</p>
	<p>پاسخ مثبت به سوال ۵</p>	<p>تشخیص قبلی بیماری صرع</p>	<p>ثبت در پرونده و پیگیری***</p>
	<p>پاسخ مثبت به سوال ۶ یا ۷</p>	<p>غربال مثبت صرع</p>	<p>ارجاع به پزشک مرکز</p>

ارزیابی مصرف دخانیات

ارزیابی مصرف دخانیات، الکل و مواد در جوانان (۱۸-۲۹ سال) توسط پزشک			
ارزیابی	معیار طبقه بندی	طبقه بندی	اقدام
فردی را که به دلیل مصرف الکل و مواد ارجاع شده است یا به شما برای ترک الکل و مواد مراجعه نموده پس از تکمیل شرح حال روانپزشکی در مصاحبه تشخیصی ارزیابی کنید	پاسخ مثبت به سوال ۴ (حداقل ۳ مورد از ۶ مورد ملاک های وابستگی در یک ماه بطور مداوم و یا در ۱۲ ماه بطور متناوب)	وابستگی به الکل و مواد	آموزش درباره خطرات مصرف الکل و مواد و توصیه مختصر درباره قطع مصرف الکل و مواد ارایه بازخورد به کارشناس مراقب سلامت جهت پیگیری ارجاع به مراکز تخصصی برای ارزیابی و مراقبت
	وجود همه ملاکهای سوال ۱ برای هریک از موارد دخانیات / الکل / مواد	مصرف آسیب رسان هریک از موارد دخانیات/ الکل / مواد	آموزش درباره خطرات مصرف دخانیات الکل و مواد ارایه بازخورد به کارشناس مراقب سلامت جهت پیگیری ارجاع به کارشناس سلامت روان جهت مداخله مختصر و پیگیری (در صورتی که خارج از مسیر ارجاع به پزشک مراجعه کرده باشد)
	وجود حداقل ۳ ملاک از ۶ ملاک مربوط به سوال ۲ بطور مداوم در یک ماه یا بطور متناوب در ۱۲ ماه	وابستگی خفیف به دخانیات	آموزش درباره خطرات مصرف دخانیات ارایه بازخورد به کارشناس مراقب سلامت جهت پیگیری ارجاع به کارشناس سلامت روان برای مداخله شناختی، رفتاری کوتاه و پیگیری
	وجود حداقل ۳ ملاک از ۶ ملاک مربوط به سوال ۲ بطور مداوم در یک ماه یا بطور متناوب در ۱۲ ماه و پاسخ مثبت به سوال ۳	وابستگی متوسط و شدید به دخانیات	آموزش درباره خطرات مصرف دخانیات و توصیه مختصر درباره قطع مصرف دخانیات درمان دارویی مطابق کتاب پشتیبان* ارایه بازخورد به کارشناس مراقب سلامت جهت پیگیری ارجاع به کارشناس سلامت روان برای مداخله شناختی، رفتاری کوتاه

<p>ارزیابی از نظر بیماری‌های منتقله از راه جنسی و شروع درمان (یا ارجاع برای درمان)</p> <p>ارزیابی و ارجاع مراجع برای انجام آزمایش‌های پزشکی و در ادامه ارزیابی و ارجاع برای درمان</p> <p>انجام آزمایش‌های عملکرد کبدی (HBS Ag و HCV Ab)</p> <p>ارزیابی و ارجاع مراجع برای مشاوره و آزمایش اچ‌آی‌وی</p> <p>ویزیت منظم بیمار و ارزیابی عوارض احتمالی</p> <p>ارجاع فرد به مراکز مشاوره‌ی بیماری‌های رفتاری برای شروع درمان ضد رترو ویروسی در صورت لزوم</p> <p>ارزیابی و ارجاع مراجع از نظر بیماری سل شامل:</p> <p>-وجود علائم سل مانند سرفه بیش از دو هفته، خلط خونی، تعریق شبانه، کاهش وزن، تب</p> <p>-سابقه تماس با فرد مبتلا به سل</p> <p>-تشخیص بیماران مبتلا به سل و پیگیری آن‌ها برای شروع و ادامه درمان</p> <p>ارجاع به مراکز ارائه دهنده خدمات کاهش آسیب در صورت لزوم</p> <p>ارجاع فرد به روانپزشک در صورت لزوم</p>	<p>مصرف کننده تزریقی</p>	<p>پاسخ مثبت به سوال ۵</p>	
--	--------------------------	----------------------------	--

اختلالات و بیماری های گوش و شنوایی

معاینه گوش و مراقبت از نظر شنوایی (۱۸ تا ۲۹ سال)

ارزیابی	نتایج ارزیابی	طبقه بندی	اقدامات
<ul style="list-style-type: none"> - بررسی پرونده از نظر نتیجه آزمایشات شنوایی شناسی - گرفتن شرح حال از نظر وجود درد، کم شنوایی، تب و لرز و .... - معاینه گوش ها توسط اتوسکوپ از نظر التهاب مجرا، وجود سرومن، التهاب پرده، پارگی پرده، ترشح و 	<ul style="list-style-type: none"> - غیر طبیعی بودن تست نجوا یا: - شکایت فرد یا اطرافیان از وجود کم شنوایی وی 	اختلال شنوایی	<ul style="list-style-type: none"> - در صورت وجود سرومن فشرده: تجویز قطره گلیسرین فنیکه به مدت ۲-۳ روز و سپس شستشوی گوش - در صورت نبود عفونت و سایر بیماری ها، ارجاع غیر فوری به شنوایی شناس
	<ul style="list-style-type: none"> - پرده قرمز، کدر و برجسته با کاهش حرکت 	اوتیت مدیا	<ul style="list-style-type: none"> تجویز شربت آموکسی سیلین به میزان ۸۰ تا ۹۰ میلی گرم به ازاء هر کیلوگرم وزن بدن در کودکان تا ۱۲ سال و کپسول در بزرگسالان طی ۲۴ ساعت که در سه دوز تقسیم می شود. درمان تا ۱۰ روز ادامه می یابد و پس از این مدت دوباره بیمار ملاقات می شود. - در صورت تشدید علائم بعد از ۲۴ ساعت ارجاع فوری به متخصص گوش و حلق و بینی
	<ul style="list-style-type: none"> خارش، درد گوش به خصوص زمانی که لاله گوش به عقب کشیده می شود، ادم و تنگ شدن و یا مسدود شدن مجرای شنوایی 	اوتیت خارجی	<ul style="list-style-type: none"> درمان اولیه عفونت گوش خارجی (OE) شامل تخفیف درد، پاک سازی مجرای شنوایی خارجی (EAC) از وجود ترشحات و دبریدهای موجود در مجرا و تجویز داروهای موضعی برای کنترل ادم و عفونت و اجتناب از عوامل تشدید کننده مثل ورود آب و رطوبت و اجسام خارجی دیگر می باشد. - در صورتی که مجرای خارجی متورم باشد و اتوسکوپ وارد مجرای گوش نشود بصورت زیر عمل شود: - تنظیفی را با قطره پلی میکسین B یا کلستین روزی ۴ بار آغشته کرده و داخل مجرا قرار دهید. درمان با قطره گوشه موضعی کینولون (fluoroquinolone) دو بار در روز هر بار سه تا چهار قطره در گوش آسیب دیده ریخته شود. در این مورد می توان از قطره سیپروفلوکساسین و اوفلاکساسین

<p>(Ciprofloxacin and ofloxacin) ۳ تا ۴ بار در روز هر بار ۳ قطره در گوش استفاده کرد.</p> <ul style="list-style-type: none"> - در صورتی که پرده گوش سالم است روزی ۳ تا ۴ بار قطره پلی میکسین یا کلستین در مجرای گوش ریخته شود. - تجویز استامینوفن یا ایبوپروفن و یا پاراستامول برای کاهش درد - توصیه کنید بیمار در فاز حاد شنا نکند و در هنگام حمام رفتن مراقب عدم ورود آب به مجرای گوش باشد. برای این منظور می توان از قالب های ضد آب و یا آغشته کردن پنبه به وازلین و قرار دادن آن در مجرای گوش خارجی استفاده کرد (حداکثر سمیت خشک پنبه به سمیت درون مجرای گوش و سمیت خارجی آن آغشته به روغن وازلین باشد).			
--	--	--	--

راهنماها و دستور العملها

ارزیابی وضعیت تغذیه ای

شرح وظایف پزشک مرکز جامع سلامت در حوزه مراقبت های تغذیه

۱. انجام آزمایشات پاراکلینیک برای مراجعین، متناسب با وضعیت فرد و مطابق با دستور عمل ها درخواست نماید.
۲. نحوه مصرف مکمل ها مطابق با دستور العمل ها و برنامه های کشوری مکمل یاری در جوانان را کنترل نماید.
۳. از صحت و دقت اندازه گیری های آنترپومتریک و رسم نمودارهای رشد کودک و وزن گیری مادر باردار توسط مراقبین سلامت اطمینان کامل داشته باشد .
۴. از تعداد مبتلایان به بیماریهای مرتبط با تغذیه (سوء تغذیه ، کم خونی مادران باردار ، فشار خون بالا ، دیابت ، اضافه وزن و چاقی) ، اطلاع داشته باشد .
۵. از اندیکاسیون های ارجاع پزشک به کارشناس تغذیه اطلاع داشته باشد .
۶. آمار تعداد ارجاعات مستقیم پزشک به کارشناس تغذیه را در دسترس داشته باشد.
۷. از تعداد کل موارد ارجاع شده به کارشناس تغذیه و تعداد پرونده های تشکیل شده اطلاع داشته باشد .
۸. از عملکرد کارشناس تغذیه در خصوص نظارت بر عملکرد تغذیه ای مراقب سلامت آگاهی داشته باشد.
۹. از عملکرد کارشناس تغذیه ای در خصوص مدیریت و اجرای برنامه های تغذیه جامعه نظیر آهن یاری ، مکمل یاری ویتامین د ، برنامه وزن گیری مادران باردار ، مکمل یاری و هفته بسیج آموزش تغذیه ، آگاهی داشته باشد .

فرآیند اجرا

منبع	تجهیزات و ابزار	زمان اجرا	محل اجرا	مسئول اجرا	فرآیند
بسته خدمت سلامت	ترازوی استاندارد ، قدسنج ، فشارسنج و گوشی	بدو مراجعه	مرکز جامع خدمات سلامت	پزشک	معاینات بالینی
بسته خدمت سلامت	ترازوی استاندارد ، قدسنج- فشارسنج و آزمایشات پاراکلینیک	بدو مراجعه	مرکز جامع خدمات سلامت	پزشک	تشخیص بیماری
بسته خدمت سلامت	ترازوی استاندارد قدسنج- فشارسنج و گوشی و آزمایشات پاراکلینیک	بدو مراجعه	مرکز جامع خدمات سلامت	پزشک	تشخیص بیماری های همراه
	آزمایشگاه مجهز و در دسترس	بدو مراجعه در صورت لزوم	مرکز جامع خدمات سلامت	مراقب	درخواست آزمایشات مورد نیاز
کتاب (دفتر بهبود تغذیه جامعه)	مکمل های غذایی (مگادورز ویتامین D)	بدو مراجعه در صورت لزوم	پایگاه سلامت	مراقب	تجویز مکمل های غذایی (مگا دوز ویتامین د) در صورت لزوم یا مطابق برنامه کشوری برای گروه های خاص
کتاب (دفتر بهبود تغذیه جامعه)	فرم های ارجاع/ سیستم های الکترونیک	ارجاع از سوی پزشک	مرکز جامع خدمات سلامت	پزشک	ارجاع به مشاور تغذیه در اندیکاسیون های تعیین شده برای دریافت رژیم غذایی مناسب بیماری
بسته مجموعه مراقبت ها و خدمات تغذیه ای در برنامه تحول نظام سلامت	فرم های ارجاع/ سیستم های الکترونیک	بر حسب زمانبندی اعلام شده قبلی	مرکز جامع خدمات سلامت	پزشک/ کارشناس تغذیه	پی گیری درمان بیماریهای مرتبط با تغذیه تحت مشاوره کارشناس تغذیه مانند اضافه وزن و چاقی، لاغری، کم خونی، فشارخون بالا، دیابت، پوکی استخوان و دیس لیپیدمی، هیپو تیروئیدی، و.....

ارزیابی وضعیت قلبی و عروقی

توجه: هدف درمان در افراد زیر ۶۰ سال ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه و در افراد ۶۰ سال و بالاتر ۱۵۰/۹۰ میلی متر جیوه خواهد بود.

شرح حال و معاینات:

اندازه گیری فشار خون دوبار به فاصله ۲ دقیقه در حالت خوابیده یا نشسته و ایستاده از هر دو دست و مینا قراردادن فشار خون بالاتر به عنوان فشار خون فرد و اندازه گیری فشار خون پا (جهت رد کوارکتاسیون آئورت) در موارد اختلاف کیفیت نبض در اندام‌های فوقانی و تحتانی

بررسی وریدهای ژوگولر از نظر اتساع آن‌ها و موج‌های غیرطبیعی

بررسی نبض‌های کاروتید، فمورال و نبض‌های محیطی دیگر

بررسی اندازه تیروئید و قوام آن

معاینه قلب به منظور کشف ناهنجاری در **rate**، ریتم، وجود **heave** بطنی، **click**، سوفل، **S3** , **S4**

معاینه ریه‌ها و بررسی وجود رال و برونکواسپاسم (ویز)

معاینه شکم، بررسی وجود **bruit** در شکم و فلانکها، کلیه بزرگ، ضربان آئورت شکمی

بررسی اندام‌ها و ضمام پوستی اندام‌های تحتانی و وجود ادم

بررسی نورولوژیکی وجود یا عدم وجود شواهدی دال بر بیماری نورولوژیکی مانند فلج اندام‌ها

بررسی سوابق بیماری‌های قلبی عروقی، فشارخون، کلیوی و دیابت تثبیت شده

بررسی عوامل خطر بیماری قلبی عروقی (سن بالای ۴۵ سال در مردان و بالای ۵۵ سال در زنان مصرف دخانیات، دیس لیپیدمی، اختلال قند خون ناشتا، دور کمر ۹۰ سانتیمتر و بیشتر، سابقه خانوادگی بیماری قلبی عروقی زودرس (مردان کمتر از ۵۵ و زنان کمتر از ۵۵ سال)

توجه: تشخیص بیماری فشارخون بالا بر اساس میانگین فشارخون ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه و بالاتر در دو نوبت اندازه گیری فشارخون در حداقل دو ویزیت طی ۴ هفته انجام می گیرد.

توجه: در مراقبت‌های پزشکی ثابت نتایج اندازه گیری‌های قلبی فشارخون برای بررسی روند تغییرات فشارخون طی درمان (حداقل ۳ سال گذشته) ضروری است.

ارزیابی و مراقبت فشار خون بالا

در این طبقه بندی آستانه فشار خون بدون در نظر گرفتن سایر عوامل خطر و بیماری‌های همراه تعیین شده است:

جدول ۱: طبقه بندی فشار خون بر مبنای JNC8

فشار خون	فشار خون طبیعی	پیش فشار خون بالا	فشار خون بالای درجه ۱	فشار خون بالای درجه ۲
فشار خون سیستول (mm Hg)	کمتر از ۱۲۰	۱۲۰-۱۳۹	۱۴۰-۱۵۹	۱۶۰ و بیشتر
فشار خون دیاستول (mm Hg)	کمتر از ۸۰	۸۰-۸۹	۹۰-۹۹	۱۰۰ و بیشتر

اگر فشار خون بطور دائمی و در طی چندین اندازه گیری و در چند موقعیت مختلف بالاتر از حد طبیعی باشد، به آن فشارخون بالا می‌گویند. فشارخون یک پدیده همودینامیک است که تحت تاثیر عوامل زیادی قرار دارد. تاثیر این عوامل و شرایط بر فشارخون مهم است و اغلب سبب افزایش فشارخون بیش از ۲۰ میلی‌متر جیوه می‌شوند. فشارخون در طول روز تحت تاثیر عوامل مختلفی از جمله وضعیت بدن، فعالیت مغز، فعالیت گوارشی، فعالیت عضلانی، تحریکات عصبی، تحریکات دردناک، مثانه پر، عوامل محیطی مثل دمای هوا و میزان صدا، مصرف دخانیات، الکل، قهوه و دارو تغییر می‌کند. در زمان اندازه گیری فشارخون در هر شرایطی مانند مطب، بیمارستان، داخل آمبولانس و خانه باید عوامل تاثیر گذار بر فشارخون به دقت مورد توجه قرار گیرد.

فشارخون بالا دو نوع اولیه و ثانویه دارد. در نوع اولیه که ۹۵٪ بیماران فشارخونی را شامل می‌شود علت بروز فشارخون بالا مشخص نیست و عوامل خطری مانند سن بالا، جنس مرد، مصرف زیاد نمک، چاقی، دیابت و سابقه خانوادگی در بروز آن د خالت دارند. در نوع ثانویه تقریباً " علت تمام انواع فشارخون ثانویه تغییر در ترشح هورمون‌ها و یا کارکرد کلیه‌ها است. بیماری‌های زمینه ای مانند بیماری‌های پارانشیمی کلیه، آلدوسترون‌یسم اولیه، فئوکروموسیتوم، کوارکتاسیون آئورت و سندروم کوشینگ مهمترین عامل بروز فشارخون بالای ثانویه هستند. این نوع فشارخون بالا با درمان بموقع بیماری‌های زمینه ای، به مقدار طبیعی قابل برگشت است.

البته باید به این نکته توجه داشت که عوامل متعددی مانند وراثت، محیط، حساسیت به نمک، سطح رنین پلاسما، میزان حساسیت به انسولین و یون‌هایی مثل سدیم، کلر، کلسیم و عواملی مثل نژاد، اختلال چربی خون، سیگار و الکل نیز می‌توانند بر فشارخون تاثیر به سزایی داشته باشند.

معاینه فیزیکی

معاینه فیزیکی فرد شامل موارد زیر می‌باشد:

- اندازه‌گیری فشارخون دوبار به فاصله ۲ دقیقه در حالت خوابیده یا نشسته و ایستاده از هر دو دست و مبنا قراردادن فشار خون بالاتر به عنوان فشارخون فرد و اندازه‌گیری فشارخون پا (جهت رد کوارکتاسیون آئورت) در موارد اختلاف کیفیت نبض در اندامهای فوقانی و تحتانی
- اندازه‌گیری BMI، نسبت دور کمر به دور باسن
- بررسی وریدهای ژوگولر از نظر اتساع آنها و موج‌های غیرطبیعی
- بررسی نبض‌های کاروتید، فمورال و نبض‌های محیطی دیگر
- بررسی اندازه تیروئید و قوام آن
- معاینه قلب به منظور کشف ناهنجاری در rate، ریتم، وجود heave بطنی، click، سوفل، S3, S4
- معاینه ریه‌ها و بررسی وجود رال و برونکواسپاسم (ویز)
- معاینه شکم، بررسی وجود bruit در شکم و فلانکها، کلیه بزرگ، ضربان آئورت شکمی
- بررسی اندام‌ها و ضمامت پوستی اندام‌های تحتانی و وجود ادم
- بررسی نورولوژیکی وجود یا عدم وجود شواهدی دال بر بیماری نورولوژیکی مانند فلج اندام‌ها

تعریف فشارخون

فشارخون به دو عامل مهم یکی برون ده قلب یعنی مقدار خونی که در هر دقیقه به وسیله قلب به درون شریان آئورت پمپ می‌شود (حدود ۶-۵ لیتر) و عامل دیگر مقاومت رگ، یعنی مقاومتی که بر سر راه خروج خون از قلب در رگ‌ها وجود دارد، بستگی دارد. فشار خون حاصل ضرب برون ده قلب و مقاومت عروق محیطی است.

با تغییر برون ده قلب یا مقاومت رگ، مقدار فشارخون تغییر می‌کند. در هر فرد فشارخون را در دو سطح سیستول و دیاستول اندازه می‌گیرند فشارخون بالا در نتیجه افزایش فشار بیش از حد طبیعی جریان خون بر دیواره شریان‌ها ایجاد می‌شود.

طبق آخرین گزارش موسسه ملی قلب و ریه و خون (NHLBI) و هفتمین گزارش کمیته ملی مشترک برای پیشگیری، شناسایی، ارزشیابی و درمان فشارخون بالا (JNC7) و طبقه‌بندی جدید برای افراد ۱۸ سال و بالاتر، فشارخون طبیعی کمتر از ۱۲۰/۸۰ میلی‌متر جیوه، پیش فشارخون بالا ۱۳۹-۱۲۰/۸۰-۸۹ میلی‌متر جیوه، فشارخون بالای درجه یک ۹۹-۱۵۹/۹۰-۱۴۰ میلی‌متر جیوه و فشارخون بالای درجه دو ۱۶۰/۱۰۰ میلی‌متر جیوه و بیشتر در نظر گرفته شده است.

درمان

هدف از درمان کاهش فشارخون به کمتر از ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه در افراد زیر ۶۰ سال و کمتر از ۱۵۰/۹۰ میلی متر جیوه در افراد ۶۰ سال و بالاتر سال است. هدف در افراد مبتلا به دیابت یا CAD (بیماری عروق کرونر)، آترواسکروز محیطی و آنوریسم آئورت کاهش فشارخون به کمتر از ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه است.

توصیه‌های غیر دارویی (اصلاح شیوه زندگی) شامل موارد زیر می‌باشد:

- کاهش وزن: اگر اضافه وزن وجود دارد ($BMI \geq 25$)
- قطع مصرف الکل: اگر الکل مصرف می‌کند
- کاهش میزان نمک مصرفی رژیم غذایی: کمتر از ۵ گرم نمک در روز یا ۲۳۰۰ میلی گرم سدیم
- مصرف سبزیجات و میوه‌ها حداقل ۵ وعده در روز به دلیل پتاسیم و منیزیم قابل ملاحظه
- مصرف حبوبات و غلات و لبنیات کم چربی (کمتر از ۱/۵٪)
- افزایش میزان پتاسیم مصرفی رژیم غذایی (استفاده از سبزیجات و میوه‌های تازه و یخ زده)
- ترک دخانیات (در صورت مصرف)
- کنترل استرس: به نظر می‌رسد که استرس نقش بسیار مهمی در افزایش فشار خون دارد
- فعالیت بدنی منظم و با شدت متوسط و حداقل روزی نیم ساعت در اکثر روزهای هفته (یا ۱۵۰ دقیقه در هفته)
- سازگاری با استرس‌ها

* مدت زمان درمان غیر دارویی به تنهایی باید کوتاه باشد (۳ماه) در صورت عدم کنترل فشار خون با این روش، باید درمان دارویی را علاوه بر توصیه‌های غیر دارویی برای بیمار آغاز نمود.

* مدت زمان درمان غیر دارویی به تنهایی، در بیمارانی که فشارخون ۱۴۰/۹۰ تا کمتر از ۱۶۰/۱۰۰ میلیمتر جیوه دارند باید کوتاه باشد (۳ماه) در صورت عدم کنترل فشار خون با این روش، باید درمان دارویی را علاوه بر توصیه‌های غیر دارویی برای بیمار آغاز نمود. در بیمارانی که فشار خون ۱۶۰/۱۰۰ و بالاتر دارند همراه با توصیه‌های غیردارویی از ابتدا درمان دارویی باید آغاز شود.

درمان و کنترل فشار خون بالا

- در افرادی که فشارخون ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه و بالاتر پایدار دارند باید درمان دارویی شروع شود. شروع درمان با تجویز داروهای کاهنده فشارخون، مانند تiazیدها (در افرادی که فشارخون پایدار مساوی یا بیش از ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه دارند) می باشد.
- داروهای اصلی شامل موارد ذیل می باشد: داروهای مدر (تiazیدی)، بلوک کننده های کانال کلسیمی (CCB)، بلوک کننده های گیرنده آنژیوتانسین (ARB)، مهارکننده های آنزیم مبدل آنژیوتانسین (ACEI)
- جهت کمک به کنترل فشار خون بالا آموزش تغذیه مناسب داده می شود.
- جهت دریافت رژیم غذایی درمانی به کارشناس تغذیه ارجاع داده می شود.

نکته

- در بیماران با سن کمتر از ۵۵ سال تجویز دیورتیک تiazیدی و یا مهار کننده آنزیم مبدل آنژیوتانسین با دوز پایین ارجحیت دارد.
- در بیماران با سن بیش از ۵۵ سال داروهای بلوک کننده کانال کلسیم و یا دیورتیک های تiazیدی با دوز پایین تجویز می گردد.
- در صورت عدم تحمل به داروهای مهار کننده آنزیم تبدیل کننده آنژیوتانسین یا برای زنان در سنین باروری، تجویز بتابلوکرها ارجحیت دارد.
- به کسانی که دارای فشارخون بین ۱۳۹-۱۲۰ و ۸۹-۸۰ میلی متر جیوه هستند (پره هیپرتانسین) و دیابت و یا بیماری عروق کرونر یا آترواسکلروز عروق محیطی، آنوریسم آئورت و ابتلاء اندام های حیاتی ندارند، اصلاح شیوه های زندگی توصیه می شود و باید یک سال بعد برای اندازه گیری فشارخون مراجعه نمایند.
- در صورت ابتلا به هر یک از موارد مذکور، علاوه بر اصلاح شیوه زندگی، درمان دارویی نیز شروع می شود.
- * در صورت شروع ناگهانی فشارخون بالا در افراد زیر ۳۰ سال که فشارخون stage I دارند باید از نظر علل ثانویه فشارخون بالا بررسی شوند.

توصیه

- قبل از تجویز ACEI میزان پتاسیم و کراتینین سرم اندازه گیری شود.
- در صورتی که فشارخون مساوی ۱۸۰/۱۱۰ و بالاتر باشد تشخیص بیماری فشارخون بالا در همان ویزیت امکان پذیر است و درمان دارویی باید آغاز شود.

درمان های دارویی:

- برای درمان افرادی که فشارخون سیستول آنها ۱۴۰-۱۵۹ یا دیاستول ۹۰-۹۹ میلی متر جیوه است، از داروهای خط اول انتخاب می شود (بتابلوک، CCB, ARB, ACELI و تiazیدها)

- در افراد ۶۰ سال و بالاتر بتابلوکر انتخاب اول نیست.
- اگر فشارخون سیستول ۲۰ میلی جیوه و فشارخون دیاستول ۱۰ میلی جیوه از فشارخون هدف بیشتر باشد، از ترکیب دو دارو از خط اول درمان انتخاب می‌شود.
- در فشارخون بارداری استفاده از ACEI , ARB ممنوع است.

درمان فشارخون بالای سیستولیک و دیاستولیک بدون عامل خطر و بیماری‌های همراه که به تک درمانی پاسخ نداده اند:

- داروی دوم اضافه می‌شود
- اگر علیرغم اضافه کردن دارو به داروهای دیگر هم چنان فشارخون هدف بدست نیاید، ضمن بررسی علل زیر:
  - (۱) بیمار دستور دارویی را اجراء نمی‌کند
  - (۲) فشارخون بالا علل ثانویه دارد
  - (۳) شیوه زندگی را رعایت نمی‌کند
  - (۴) فشارخون بالا ناشی از سندرم رو پوش سفید است.
- داروی سوم و یا چهارم اضافه می‌شود.
- اگر فشار خون بالا هنوز هم کنترل نشده است یا عوارض دارویی وجود دارد، گروه‌های دیگر داروهای کاهش دهنده فشارخون اضافه شود. مثل آلفا بلوکرها یا عواملی که روی مرکز عصبی تاثیر می‌گذارند.

درمان دارویی در بیماران مبتلا به فشار خون بالا همراه با سکته قلبی و سکته مغزی حاد که شروع آن در ۷۲ ساعت اخیر بوده است:

- **سکته مغزی حاد از نوع ایسکمیک:** فشار خون سسیتولیک بالای ۲۲۰ میلی متر جیوه و فشار دیاستولیک بالای ۱۲۰ میلی متر جیوه بود، ظرف ۲۴ ساعت این فشارخون را کاهش می‌دهیم (۲۰٪) از کاهش فشار خون ظرف ۲ ساعت و ۸۰٪ ظرف شش ساعت به فشارخون هدف ۱۶۰/۱۰۰ میلی متر جیوه برسد).
- از پایین آوردن سریع فشار خون اجتناب کنید.
- **ایسکمی مغزی گذرا TIA:** هدف رساندن فشار خون به کمتر از ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه است و برای کاهش فشار خون بالا در این افراد ترکیبی از مهارکننده‌های آنژیوتانسین و دیورتیک استفاده می‌شود.

درمان فشار خون بالا در بیماران با STEMI یا NSTEMI:

- در این بیماران از بتا بلوکر و ACEI و ARB استفاده می‌شود، اگر منع مصرف بتابلوکر داشتند و نارسایی قلب نداشته باشند، از کلسیم بلوکر طولانی اثر دی هیدروپیریدونی استفاده می‌شود، ولی اگر نارسایی قلب داشت از کلسیم بلوکرهای طولانی اثر استفاده می‌شود.

درمان فشار خون بالای سسیتولیک ایزوله بدون عامل خطر و بیماری‌های همراه:

هدف فشار خون کمتر از ۱۴۰/۹۰ میلی متر جیوه در افراد کمتر از ۸۰ سال و کمتر از ۱۵۰/۹۰ در افراد بالاتر از ۸۰ سال است. در درمان علاوه بر اصلاح شیوه زندگی می‌توان از تیازیدها، ARB و دی هیدروپیریدین کلسیم طولانی اثر مثل آملودیپین استفاده کرد.

- اگر فشار خون با دو یا سه دارو کنترل نشد و یا عوارض دارویی وجود داشت از گروه‌های دارویی دیگر مثل ACEI یا آلفا بلوکرها یا داروهایی که روی سیستم مرکزی اثر می‌گذارند یا کلسیم بلوکرهای غیر دی هیدروپیریدینی استفاده می‌شود.
- عدم پیروی از دستورات دارویی
- فشار خون بالای ثانویه
- تداخل دارویی و شیوه زندگی نامناسب
- فشار خون بالا به علت سندروم روپوش سفید

پزشک باید پس از تکمیل اقدامات درمانی مورد نیاز و ارایه توصیه‌های کلی تغذیه‌ای به بیمار، فرد را جهت مشاوره و دریافت رژیم غذایی مناسب به کارشناس تغذیه ارجاع داده و پیگیری نماید.

مراقبت و پیشگیری از فشار خون بالا

- افزایش آگاهی مردم درمورد پیشگیری از فشار خون بالا و عوارض آن
- تشویق به اندازه‌گیری فشار خون و اجرای پیشنهادهای اعضای تیم سلامت
- آموزش خودمراقبتی و گسترش آن برای پیشگیری از فشار خون بالا از جمله آموزش نحوه اندازه‌گیری فشار خون در منزل
- فراهم کردن محیط برای رفتارهای سالم
- کاهش مصرف نمک
- متعادل کردن رژیم غذایی و مصرف میوه و سبزیجات حداقل ۵ وعده

- ترک مصرف الکل
- مصرف نکردن دخانیات
- فعالیت بدنی منظم با شدت متوسط حداقل نیم ساعت در اکثر روزهای هفته (یا ۱۵۰ دقیقه در هفته)
- کنترل وزن
- تشخیص زود رس از طریق غربالگری (پیدا کردن افراد مبتلا و پیگیری و درمان آن)
- سازگاری با فشارهای روحی - روانی relaxation
- از تجویز مکمل‌ها مانند کلسیم، مننیزم یا پتاسیم خودداری شود

آموزش

آموزش در تمام سطوح ۱ و ۲ به طور مستقیم زیر نظر پزشک انجام می‌شود. در صورت دسترسی به خدمات پرستاری و تغذیه، خدمات آموزشی توسط تیم متشکل از پزشک، پرستار و کارشناس در اختیار بیماران قرار می‌گیرد. نظارت بر آموزش و حسن اجرای آن به عهده پزشک است؛ نظارت پیوسته بر سطح معلومات پرسنل از اجزای مهم آموزش است. آموزش چهره‌به‌چهره به بیماران، با وجود وقت‌گیر بودن بسیار مؤثر است. کلاس‌های آموزشی با تعدادی از بیماران، برای بیماران و خانواده‌ی آنها بسیار مفید است. در صورتی که پرستار و کارشناس تغذیه بتوانند مطالب آموزشی را به‌نحو مطلوبی در اختیار بیماران و خانواده‌ی آنان، افراد در معرض خطر و دیگر افراد جامعه قرار دهند، پزشک فرصت بیشتری برای بررسی بیماران خواهد داشت. به طور کلی نظارت بر امر آموزش به عهده‌ی پزشک است.

ارجاع بیماران به سطح 2

در صورت بروز هر یک از موارد زیر با توجه به احتمال آسیب اعضای حیاتی بیمار به سطح بالاتر ارجاع گردد

آسیب اعضای حیاتی در موارد زیر مشخص می‌شود:

- هیپرتروفی بطن چپ (که در الکتروکاردیوگرافی مشخص می‌شود) یا نارسائی قلبی
- تاریخچه یا علائم درد قفسه صدی
- تاریخچه یا مدرک الکتروکاردیوگرافی از انفارکتوس میوکارد
- تاریخچه یا علائم Claudication (درد اندام تحتانی به‌نگام راه رفتن و بهبود درد با استراحت)

- بالا بودن کراتینین سرم خون
- علائم و نشانه‌های TIA (ایسکمی گذرای مغزی)
- علائم و نشانه‌های آسیب چشم

اقدامات لازم برای ارزیابی آسیب ارگان‌های حیاتی

آزمایش خون برای بررسی:

Total cholesterol, TG , HDL ,LDL,HCT , Hb , uricacid CBC(eGFR) و (کراتینین) Cr-p-ca,k,Na,FBS

- در صورت نیاز آزمایشات دیگر بر اساس تاریخچه بیمار، معاینات بالینی و نتایج آزمایشات اولیه درخواست می‌گردد.
- * آزمایش ادرار برای بررسی وجود پروتئین انجام می‌شود. اما در مطالعات اخیر نشان داده است، این آزمایش در پیگیری بیمار تاثیر چندانی ندارد (Canada Hypertension)
- بررسی ته چشم (فوندوسکوپی) از نظر وجود رتینوپاتی
- الکتروکاردیوگرافی برای بررسی وجود هیبرتروفی بطن چپ یا ایسکمی قلب
- * شروع ناگهانی فشارخون بالا در افراد زیر ۳۰ سال که فشارخون stage I دارند از نظر علل ثانویه فشارخون بالا بررسی شوند

ارزیابی هیپاتیت

ارزیابی از نظر هیپاتیت :

ضمن معاینه وجود نشانه ها/ شکایات زیر را سؤال کنید:

● وجود زردی در چشم یا پوست ، پررنگ شدن ادرار و کم رنگ شدن مدفوع ، تهوع و استفراغ و درد شکم

بیلی روبین کل (توتال) بالاتر از ۱۵ میلی لیتر در د سی لیتر

- Bilirubin Total (Normal Range) = 0.3 – 1.3 mg/dl
- Bilirubin Direct (Normal Range) = 0.1- 0.4 mg/dl

● کاهش قند خون کمتر از ۶۰ میلی گرم در د سی لیتر

● طولانی شدن زمان PT بیش از ۵ ثانیه از حد نرمال

● افزایش سطح INR بیش از ۲/۵ برابر

● اختلال سطح سدیم و پتاسیم

- Sodium(Normal Range) = 136 – 146 meq/l
- Potassium (Normal Range) = 3.5 – 5 meq

● اختلال سطح کراتینین و اوره

- BUN (Normal Range) = 7- 20 mg/dl
- Creatinine :Female(Normal Range) =0.5- 0.9 mg/dl
- Creatinine :Male(Normal Range) =0.6- 1.2 mg/dl

● افزایش سطح ALT ,AST بالای ۱۰۰۰

نکات آموزشی در خصوص ایدز

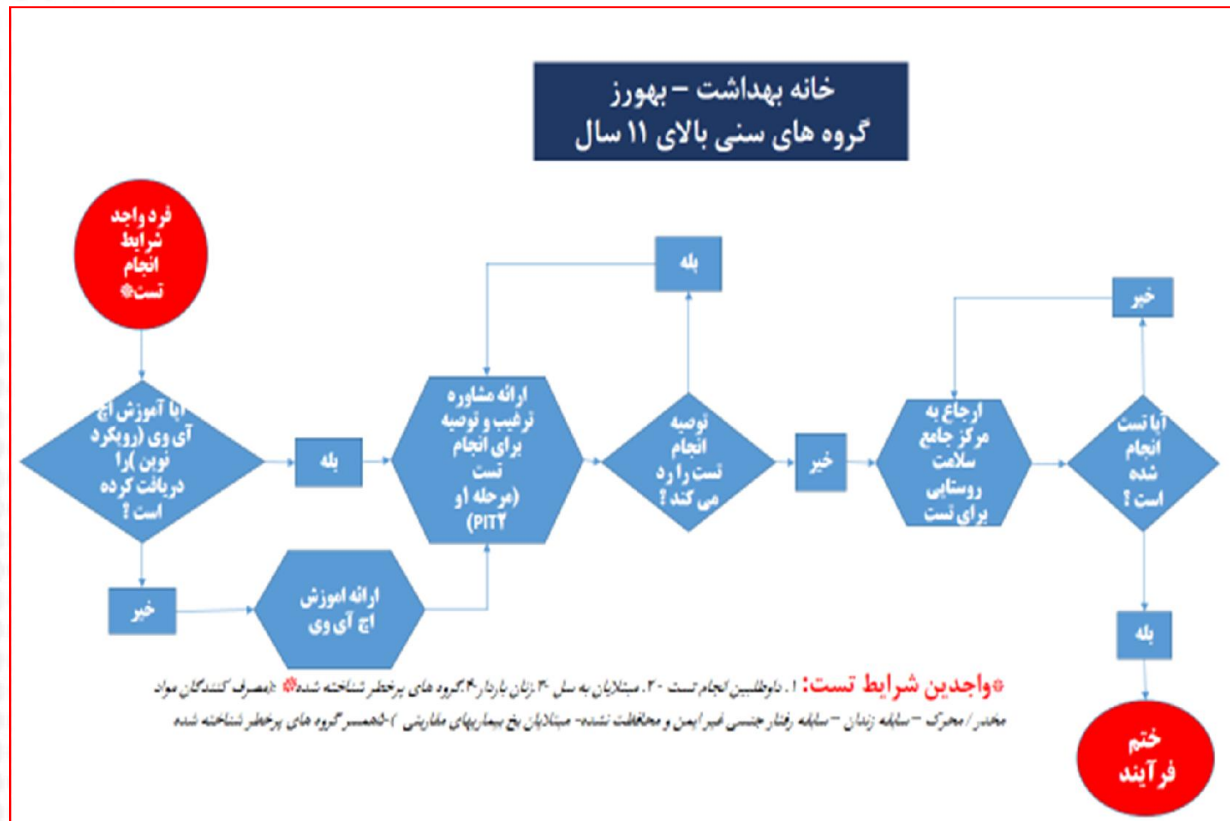
جدول ۱ - شرح وظایف سطوح مختلف در ادغام خدمات اچ آی وی در نظام PHC

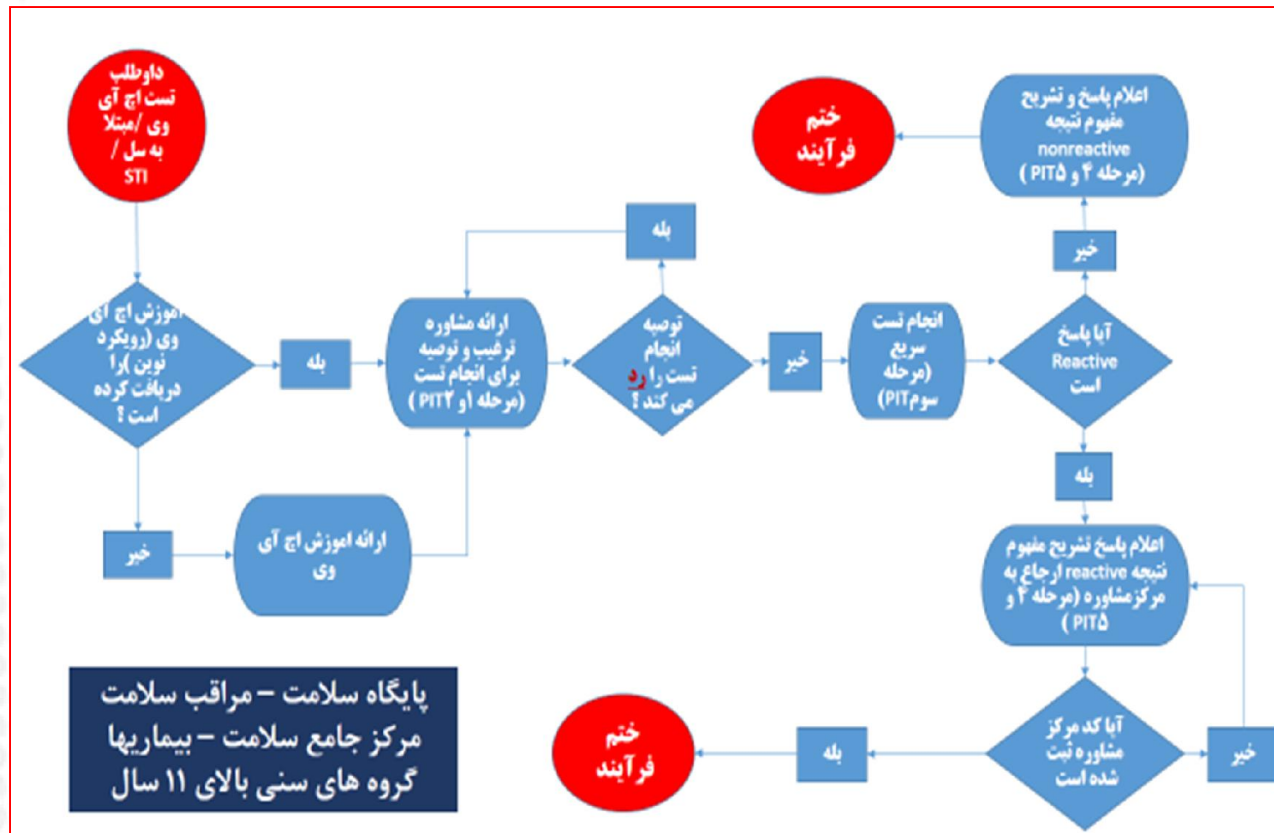
مرکز مشاوره بیماریهای رفتاری	مرکز جامع سلامت		پایگاه سلامت	خانه بهداشت
	پزشک	غیر پزشک	مراقب سلامت	بهورز
۱. مشاوره تخصصی با موارد مثبت اولیه ارجاع شده	۱. شناسائی واجدین شرایط تست	۱. آموزش رویکرد نوین	۱. آموزش رویکرد نوین	۱. آموزش رویکرد نوین
۲. اعلام کد مرکز مشاوره به مرکز ارجاع کننده	۲. ترغیب و توصیه به انجام تست	۲. شناسائی واجدین شرایط تست	۲. شناسائی واجدین شرایط تست	۲. شناسائی واجدین شرایط تست
۳. درخواست تست تشخیصی تاییدی	۳. ارجاع موارد مثبت اولیه به مرکز مشاوره بیماریهای رفتاری	۳. ترغیب و توصیه به انجام تست	۳. ترغیب و توصیه به انجام تست	۳. ترغیب و توصیه به انجام تست
۴. تشخیص نهایی مطابق الگوریتم تشخیصی		۴. انجام تست اولیه اچ آی وی موارد ارجاع شده از خانه های بهداشت	۴. انجام تست اولیه	۴. ارجاع برای انجام تست اولیه
۵. مراقبت و درمان موارد مثبت قطعی		۵. مشاوره با موارد مثبت اولیه ارجاع شده و ارجاع به پزشک	۵. ارجاع موارد مثبت اولیه برای تست تاییدی	
۶. پیگیری تکرار آزمایش موارد منفی مطابق پروتکل		۶. پیگیری موارد منفی	۶. پیگیری موارد منفی	
		۷. پیگیری نتیجه ارجاع موارد مثبت به مرکز مشاوره		

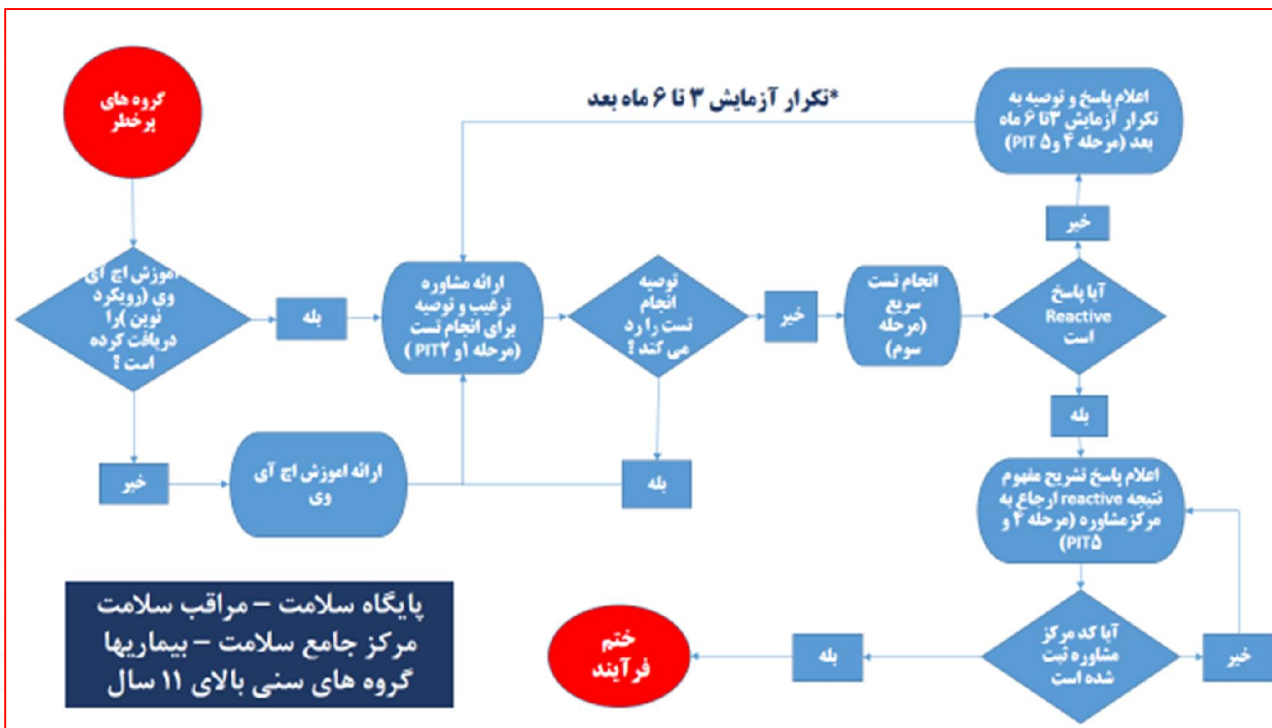
ضمیمه بخش اول : فلوجارت های خدمات مرتبط با اچ آی وی

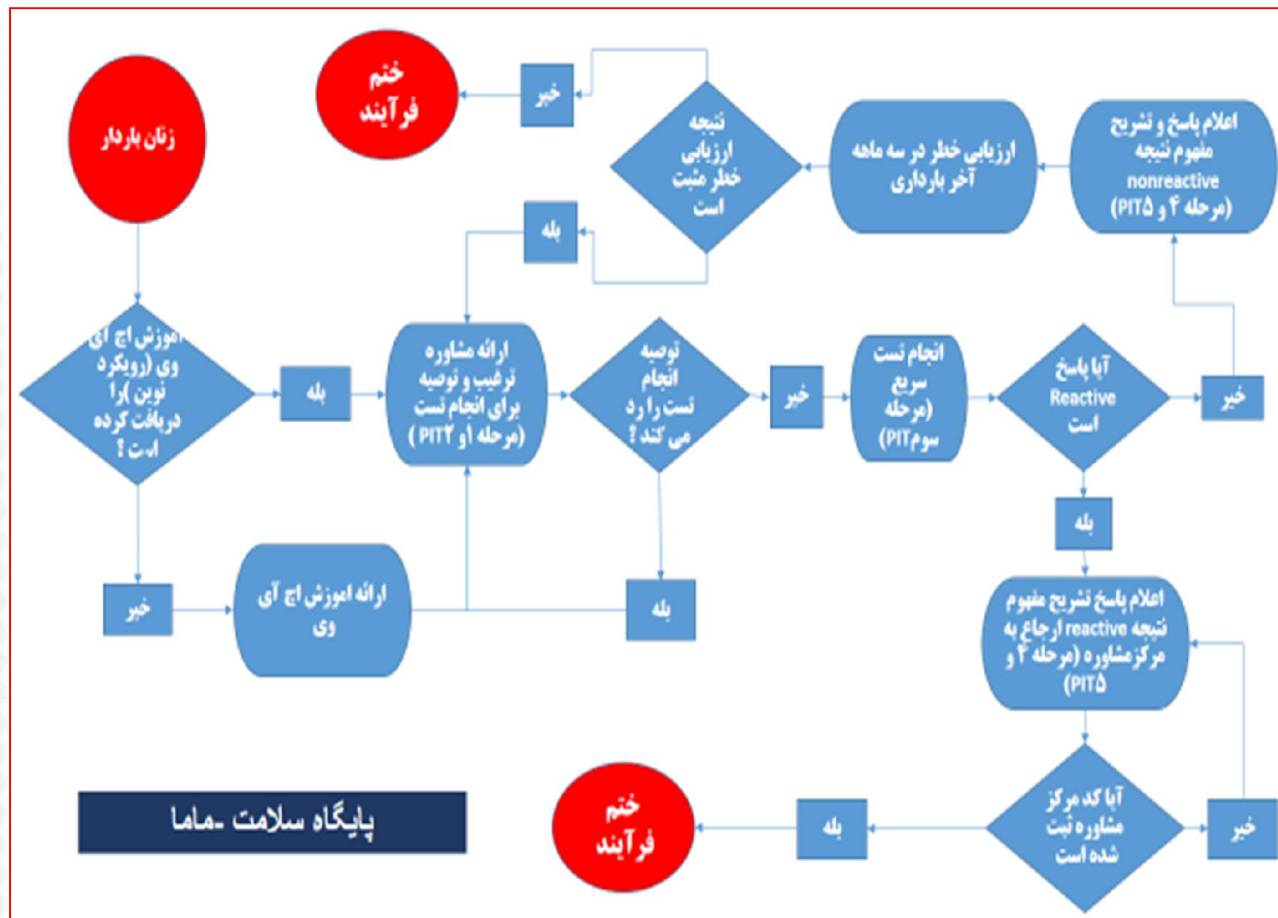
فلوجارت ارائه خدمات اچ آی وی در سطح خانه بهداشت

فلو چارت ارائه خدمات اچ آی وی در سطح پایگاه ها و مراکز جامع سلامت

تعریف استاندارد فرآیندهای خدمات

اچ آی وی و بیماریهای آمیزشی در نظام PHC

[Document subtitle]

این مجموعه چکیده ای از دستورالعمل های اجرایی است که به منظور ادغام برنامه های کنترل اچ آی وی و بیماریهای آمیزشی در سطوح اول و دوم PHC تهیه شده است . بدیهی است جزییات فرآیند های مربوطه در دستورالعمل های مدون زیر وجود دارد :

۱. دستورالعمل نحوه آموزش اچ آی وی

۲. دستورالعمل نحوه ترغیب و توصیه به انجام تست اچ آی وی

۳. دستورالعمل مراقبت سندرمیک بیماریهای آمیزشی

بخش اول : خدمات مرتبط با اچ آی وی

خدمات اصلی مرتبط با کنترل اچ آی وی در سطح اول و دوم نظام PHC عبارتند از :

۴. آموزش (بر مبنای رویکرد نوین آموزش اچ آی وی با محوریت تازه های کنترل اچ آی وی و کاهش انگ و بد نامی)

۵. تشخیص اولیه اچ آی وی مشتمل بر سه فرآیند زیر :

۶. مشاوره اولیه ترغیب و توصیه به انجام تست اچ آی وی

۷. تست تشخیصی اولیه اچ آی وی (تست سریع)

۸. اعلام پاسخ و ارجاع موارد با نتیجه تست Reactive به مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری

فرآیندهای خدمت اول: آموزش (بر مبنای رویکرد نوین آموزش اچ آی وی)

ارائه دهندگان خدمت: بهورزان - مراقبین سلامت آموزش دیده (این خدمت توسط پزشک - ماما - کاردان بیماریهای مراکز جامع سلامت در صورتی که دوره مدون نحوه آموزش اچ آی وی را گذرنده باشند نیز قابل ارائه است)

گیرنده خدمت: کلیه افراد بالای ۱۵ سال - (لازم است در هر خانواده حداقل یک نفر این خدمت را دریافت کند .)

اهداف ارائه خدمت: هدف از ارائه این خدمت این است که گیرندگان خدمت باور کنند اچ آی وی یک بیماری عفونی است که در صورتی که به موقع تشخیص داده شده و تحت درمان قرار گیرد نه تنها فرد مبتلا می تواند طول عمر نرمال داشته باشد ، بلکه در صورت درمان موثر قابلیت انتقال بیماری به دیگران را از دست می دهد .

چگونگی ارائه خدمت: طول مدت این آموزش ، روش های آموزشی و ابزارهای کمک آموزشی مرتبط در دستورالعمل مربوطه تحت عنوان " رویکرد نوین آموزش ویژه ارائه دهندگان خدمت " آمده است .

تواتر ارائه خدمت: این خدمت لازم است حداقل یکبار در طول عمر افراد ارائه می شود . و در صورت نیاز قابلیت تکرار دارد .

ثبت خدمت: در نرم افزار سیب در قسمت اقدام آیتمی به نام " رویکرد نوین آموزش اچ آی وی " اضافه شود و پس از ارائه آموزش استاندارد اچ آی وی در این قسمت تاریخ ارائه خدمت ثبت گردد.

ارتباط خدمت با سایر خدمات: این خدمت می تواند به صورت مستقل ارائه شود . اما در صورتی که فرد واجد شرایط دریافت خدمات تشخیصی اولیه است ، ارجح است ابتدا این خدمت را دریافت کند .

فرآیندهای خدمت دوم: تشخیص اولیه اچ آی وی

این خدمت مشتمل بر سه فرآیند به شرح زیر است که اجزاء اجرایی هر فرآیند شرح داده شده است :

۱.۱. مشاوره اولیه ترغیب و توصیه به انجام تست اچ آی وی

۱.۲. تست تشخیصی اولیه اچ آی وی (تست سریع)

۱.۳. اعلام پاسخ و ارجاع موارد با نتیجه تست Reactive به مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری

فرآیند ۲،۱ - مشاوره اولیه ترغیب و توصیه به انجام تست اچ آی وی

ارائه دهندگان خدمت: بهروزان - مراقبین سلامت آموزش دیده (این خدمت توسط پزشک - ماما - کاردان بیماریهای مراکز جامع سلامت در صورتی که دوره مدون PIT را گذرنده باشند نیز قابل ارائه است)

گیرنده خدمت: واجدین شرایط انجام تست عبارتند از :

۱. داوطلبین انجام تست

۲. مبتلایان به سل

۳. زنان باردار

۴. گروه های پرخطر شناخته شده*: (مصرف کنندگان مواد مخدر / محرک - سابقه زندان - سابقه رفتار جنسی غیر ایمن و محافظت نشده -

مبتلایان بخ بیماریهای آمیزشی)

۵. همسر گروه های پرخطر شناخته شده *

*با توجه به اینکه اپیدمی اچ آی وی در کشور در مرحله متمرکز است سیاست کشوری مبنی بر شناسائی فعال (Active case finding) برای شناسائی عوامل خطر نمی باشد .

اهداف ارائه خدمت: هدف از ارائه این خدمت این است که گیرندگان خدمت بر لزوم انجام تست تشخیصی اچ آی وی واقف گردند ، و قبل از انجام تست با مفاهیم مرتبط با نتایج تست آشنا شده و برای هر نتیجه بدانند اقدام مناسب چیست

چگونگی ارائه خدمت: این خدمت در اصل یک مشاوره انگیزشی به روش ساده است طول مدت این مشاوره ، روش های ارائه و مفاهیم مرتبط در دستورالعمل مربوطه تحت عنوان " دستورالعمل اجرایی توصیه به انجام تست PIT" آمده است . در طول این مشاوره فرد ضمن اینکه بر لزوم انجام تست آگاهی پیدا می کند و برای انجام تست ترغیب می شود ، با مفاهیم نتایج تست نیز آشنا می شود . پس از مشاوره انجام شده اگر فرد توصیه به انجام تست را نپذیرد ، لازم است در جلسات دیگر آموزش اچ آی وی و ترغیب و توصیه به انجام تست مجدداً تکرار شود . و در هیچ شرایطی انجام تست با اجبار نباید باشد .

تواتر ارائه خدمت: تکرار این خدمت بنا به واجدین شرایط دریافت خدمت متفاوت است

۱. در داوطلبین انجام تست : نیاز به تکرار خدمت نیست مگر آنکه فرد بعد از سه ماه مجدداً داوطلب انجام تست باشد

۲. مبتلایان به سل : در هر بار ابتلا فرد به بیماری سل (ترجیحاً در مرحله درمان حمله ای)

۳. زنان باردار: در هر بار بارداری (در سه ماهه اول) و مطابق فلو چارت در صورت وجود عوامل خطر در هر بارداری در سه ماهه سوم نیز تکرار می شود .

۴. گروه های پرخطر شناخته شده* مطابق پروتکل مربوطه هر سه تا شش ماه یکبار

۵. همسر گروه های پرخطر شناخته شده * مطابق پروتکل مربوطه هر سه تا شش ماه یکبار

ثبت خدمت : در نرم افزار سیب در قسمت اقدام آیتمی به نام " توصیه و ترغیب به انجام تست " اضافه شود و پس از ارائه مشاوره انگیزشی در این قسمت ثبت شود .

ارتباط خدمت با سایر خدمات :

پیش نیاز : لازم است قبل از انجام این خدمت ، فرد خدمت آموزش با رویکرد نوین را دریافت کرده باشد . و در صورتی که این اقدام صورت نگرفته باشد ، ارائه دهنده خدمت موظف است ابتدا خدمت " رویکرد نوین آموزش اچ آی وی " را ارائه دهد

خدمت بعدی : کلیه افرادی که پس از توصیه به انجام تست ، انجام تست را رد نکرده اند ، باید وارد چرخه فرآیند بعدی که انجام تست سریع است بشوند .

از آنجا که خدمت انجام تست در خانه های بهداشت انجام نمی شود در این مرحله افراد توسط بهورز به مراکز جامع سلامت روستایی ارجاع می شوند . و در پایگاه های سلامت انجام تست بالا فاصله بعد از مرحله ترغیب و توصیه انجام می شود .

فرآیند ۲،۲ – انجام تست تشخیصی اولیه اچ آی وی (تست سریع)

ارائه دهندگان خدمت : مراقبین سلامت آموزش دیده (این خدمت توسط پزشک – ماما – کاردان بیماریهای مراکز جامع سلامت در صورتی که دوره مدون PIT را گذرنده باشند نیز قابل ارائه است) * (این خدمت در حال حاضر در خانه های بهداشت و توسط بهورزان انجام نمی شود .

گیرنده خدمت : کلیه واجدین شرایط انجام تست که مشاوره اولیه ترغیب و توصیه به انجام تست را دریافت کرده اند و با انجام تست مخالفت ننموده اند .

اهداف ارائه خدمت : این تست ، تست اولیه تشخیص اچ آی وی است ، و در صورتی که جواب Reactive باشد به معنی ابتلا فرد به اچ آی وی نیست و لازم است برای تایید تشخیص فرد به مراکز تخصصی (مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری) ارجاع شود

چگونگی ارائه خدمت : مطابق دستورالعمل انجام تست ، تست توسط فرد دوره دیده انجام می شود ، لازم است حین انجام تست مراحل اجرای تست ، مدت زمان آماده شدن نتیجه و مفاهیم نتایج احتمالی مجدداً برای فرد توضیح داده شود . برای فرد توضیح داده می شود که : این تست یک تست اولیه است که می تواند رد پای میکروب اچ آی وی (آنتی بادی) را در بدن نشان دهد ، البته بعضی مواقع ممکن است بعضی عوامل یا میکروب های دیگر هم ردپایی مشابه میکروب اچ آی وی داشته باشند .

تواتر ارائه خدمت : تکرار این خدمت بنا به واجدین شرایط دریافت خدمت متفاوت است

۱. در داوطلبین انجام تست : نیاز به تکرار خدمت نیست مگر آنکه فرد بعد از سه ماه مجدداً داوطلب انجام تست باشد

۲. مبتلایان به سل : در هر بار ابتلا فرد به بیماری سل یکبار (ترجیحا در مرحله درمان حمله ای)
۳. زنان بارداری : در هر بار بارداری (در سه ماهه اول) و مطابق فلو چارت در صورت وجود عوامل خطر در هر بارداری در سه ماهه سوم نیز تکرار می شود .
۴. گروه های پرخطر شناخته شده* مطابق پروتکل مربوطه هر سه تا شش ماه یکبار
۵. همسر گروه های پرخطر شناخته شده* مطابق پروتکل مربوطه هر سه تا شش ماه یکبار
- ثبت خدمت : در نرم افزار سیب در قسمت اقدام آیتمی به نام " انجام تست سریع تشخیص اچ آی وی " اضافه شود و پس از انجام تست تاریخ انجام تست و نتیجه آن ثبت می شود.

ارتباط خدمت با سایر خدمات :

پیش نیاز : بدون انجام فرآیند ترغیب و توصیه به انجام تست ، تست اچ آی وی نباید انجام شود و شرط لازم برای ارائه این فرآیند ، فرآیند قبلی است.

خدمت بعدی : اعلام پاسخ و ارجاع موارد Reactive به مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری

فرآیند ۲،۳ – اعلام پاسخ و ارجاع موارد با نتیجه تست Reactive به مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری

ارائه دهندگان خدمت : مراقبین سلامت آموزش دیده (این خدمت توسط پزشک – ماما – کاردان بیماریهای مراکز جامع سلامت در صورتی که دوره مدون PIT را گذرنده باشند نیز قابل ارائه است) * (این خدمت در حال حاضر در خانه های بهداشت و توسط بهورزان انجام نمیشود)

گیرنده خدمت : کلیه افرادی که برای آنها تست سریع انجام شده است

اهداف ارائه خدمت : اعلام نتیجه به فرد با هدف جلب همکاری فرد در پیگیری های بعدی برای تایید تشخیص (در خصوص موارد Reactive) و پیگیری انجام تست با توجه به مرحله پنجره (در خصوص موارد Nonreactive) انجام می شود

چگونگی ارائه خدمت : مطابق دستورالعمل نتیجه تست اعم از Nonreactive یا Reactive باید به فرد اعلام شود و مجددا در این مرحله نیز باید مفهوم نتایج برای وی شرح داده شود :

اگر نتیجه آزمایش Reactive باشد ، حتما به معنی وجود میکروب اچ آی وی در بدن فرد نیست و این فرد باید با آزمایش های تکمیلی که در مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری انجام می شود مطمئن شود که علت reactive شدن نتیجه وجود میکروب اچ آی وی بوده است . سپس فرد را ارجاع می دهد

اگر نتیجه آزمایش Nonreactive باشد ، یا به این علت است که میکروب اچ آی وی در بدن فرد نیست در خصوص افرادی که جز گروه های پرخطر هستند و نیاز به تکرار آزمایش دارند باید اضافه شود گاهی جواب Nonreactive به این دلیل است که میکروب تازه وارد بدن فرد شده است و هنوز فرصت کافی برای ایجاد رد پا (ساختن آنتی بادی) پیدا نکرده است . لذا توصیه می شود فرد سه تا شش ماه بعد مجدداً تست را تکرار کند .

تواتر ارائه خدمت : تکرار این خدمت بنا به واجدین شرایط دریافت خدمت متفاوت است

۱. در داوطلبین انجام تست : نیاز به تکرار خدمت نیست مگر آنکه فرد بعد از سه ماه مجدداً داوطلب انجام تست باشد

۲. مبتلایان به سل : در هر بار ابتلا فرد به بیماری سل یکبار (ترجیحاً در مرحله درمان حمله ای)

۳. زنان باردار: در هر بار بارداری (در سه ماهه اول) و مطابق فلو چارت در صورت وجود عوامل خطر در هر بارداری در سه ماهه سوم نیز تکرار می شود .

۴. گروه های پرخطر شناخته شده* مطابق پروتکل مربوطه هر سه تا شش ماه یکبار

۵. همسر گروه های پرخطر شناخته شده* مطابق پروتکل مربوطه هر سه تا شش ماه یکبار

ثبت خدمت : در نرم افزار سیب در ادامه فرآیند " انجام تست سریع تشخیص اچ آی وی " محلی برای ثبت نتیجه اضافه شود و در صورتی که نتیجه Reactive باشد ، فرد باید ارجاع شود و پس از مراجعه فرد کد مرکز مشاوره توسط مرکز مشاوره در نرم افزار ثبت شود .

ارتباط خدمت با سایر خدمات :

پیش نیاز : بدیهی است این خدمت بعد از فرآیند انجام تست ، قابلیت اجرا دارد.

خدمت بعدی : موارد Reactive به مراکز مشاوره بیماریهای رفتاری ارجاع می شوند و باید کد مرکز مشاوره برای آنها ثبت شود ، تا زمانی که این کد ثبت نشود ، ارجاع فرد به مرکز باید پیگیری شده و در صورت لزوم مشاوره های انگیزشی برای وی تکرار شود

بیماری غیر واگیر ریوی (آسم)

شواهدی که احتمال ابتلا به آسم را افزایش می دهند:

- دارا بودن علایم خس خس سینه، سرفه، تنگی نفس، احساس فشار در قفسه سینه
- داشتن علایم مکرر و عود کننده
- بدتر شدن علایم در شب و اوایل صبح
- ایجاد و یا بدتر شدن علایم متعاقب ورزش سرما، حیوانات خانگی، هوای مرطوب، دود، بوی تند، هیجانانگ، خنده ...
- رخ دادن علایم در شرایط غیر سرماخوردگی
- سابقه فردی یا خانوادگی آتوپی
- وجود ویزینگ منتشر در سمع ریوی

شواهدی که احتمال ابتلا به آسم را کاهش می دهند:

- بیمار فقط دارای سرفه خلط دار، بدون خس خس سینه یا تنگی نفس باشد.
- زمانی که بیمار علامت دار است، در معاینه فیزیکی به طور مکرر نکته ای یافت نشود.
- علائم فقط در زمان سرماخوردگی وجود داشته باشد.
- سابقه طولانی مدت مصرف سیگار
- وجود شواهد بالینی غیر معمول نظیر رال، سیانوز، کلابینگ
- زمانی که بیمار علامت دار است، اسپیرومتری یا پیک فلومتری طبیعی باشد.
- تظاهرات بارز سیستمیک (تب، کاهش وزن، درد عضلات، ...)
- تنگی نفس مداوم و غیر متغیر
- دارای شواهد بالینی به نفع تشخیص های افتراقی باشد.

انجام ارزیابی عملکرد ریوی شامل اسپیرومتری و یا پیک فلومتری قبل و بعد از مصرف سالبوتامول استنشاقی (در صورت نیاز)

راهنمای آسم

کلیه افرادی که در طی غربالگری یا مراجعه فردی با علائم تنفسی از طریق بهورز/ مراقب سلامت به پزشک ارجاع می شوند براساس شرح حال ، علائم و معاینات بالینی (مطابق با راهنمای ملی آسم) ارزیابی شده و در صورت نیاز تست های عملکرد ریوی انجام می گیرد. چنانچه فردی از نظر پزشک مبتلا به بیماری آسم تشخیص داده شود براساس پروتکل های مربوط تحت درمان قرار می گیرد.

درمان آسم

برای درمان آسم در ابتدا باید براساس شدت بیماری (Asthma Severity) و توجه به فاکتورهای خطر، درمان را آغاز کرد و سپس طبق سطح کنترل بیماری Asthma Control ادامه درمان را تنظیم کرد. در صورتی که علائم بیماری خفیف و متناوب باشد (علائم روزانه ۲ بار یا کمتر در هفته و شبها یک بار یا کمتر در ماه) بیمار نیاز به درمان منظم نگهدارنده نداشته و بر حسب نیاز می توان از داروهای زود اثر نظیر سالبوتامول استفاده نمود. در بیشتر بیماران درمان انتخابی نگهدارنده، استروئید استنشاقی نظیر بکلومتازون یا فلوتیکازون با دوز کم است. در مواردی که شدت علائم بالینی بیمار بیشتر است (علائم بیماری هر روز وجود داشته و یا شبها بیش از یک بار در هفته به دلیل بیماری از خواب بیدار می شود) باید برای درمان از استروئید استنشاقی با دوز متوسط استفاده نمود. در صورتی که علائم بیمار شدید است (علاوه بر علائم مداوم روزانه، اختلال خواب هر شب وجود دارد) جهت درمان داروهای دیگر نظیر بتا آگونیست های استنشاقی طولانی اثر مورد نیاز است که در این موارد لازم است بیمار به سطوح بالاتر ارجاع شود. باید توجه داشت که در هر مرحله، چنانچه به دلیل اقدامات تشخیصی یا درمانی اندیکاسیون ارجاع وجود داشته باشد باید بیمار به سطوح بالاتر ارجاع گردد. بدیهی است در بیمارانی که با تشخیص قبلی آسم تحت درمان می باشند ادامه روند درمان بر اساس سطح کنترل بیماری انجام می گیرد.

درمان آزمایشی

در کودکان درمان آزمایشی با استفاده از دوز متوسط کورتیکواستروئیدهای استنشاقی (بکلومتازون یا فلوتیکازون) بر اساس سن و به مدت دو ماه صورت می گیرد. در بزرگسالان برای درمان آزمایشی (Trial) کورتیکواستروئید استنشاقی به مدت دو ماه و با دوز ۲۰۰ mcg بکلومتازون یا معادل آن از فلوتیکازون دو بار در روز تجویز می گردد. در مواردی که انسداد قابل ملاحظه ای هوایی وجود دارد، درمان آزمایشی با پردنیزولون خوراکی ۳۰ mg روزانه (یک بار در روز) برای دو هفته توصیه می گردد. در کلیه بیماران علاوه بر داروهای کنترل کننده نظیر بکلومتازون یا فلوتیکازون، بتا آگونیست استنشاقی زوداثر مانند سالبوتامول نیز تجویز می گردد.

تعیین سطح کنترل

کلیه بیماران باید یک ماه پس از شروع درمان مجدداً توسط پزشک ویزیت شده و سطح کنترل بیماری توسط پزشک تعیین گردد و در خصوص ادامه روند درمان بر اساس سطح کنترل بیماری (کنترل کامل، نسبی یا کنترل نشده) و وجود عوامل خطر همراه تصمیم‌گیری شود:

الف) چنانچه آسم کنترل نشده باشد علاوه بر توصیه به استفاده از داروها و وسایل کمک درمانی و کنترل عوامل خطر باید افزایش پلکانی مقدار مصرف داروها نیز صورت گیرد و جهت درمان داروهای دیگر نظیر بتا آگونیست‌های استنشاقی طولانی اثر مورد نیاز است که در این موارد لازم است بیمار به سطوح بالاتر ارجاع شود.

ب) اگر آسم بیمار تا حدی کنترل شده باشد (کنترل نسبی) ضمن توصیه به استفاده از داروها و وسایل کمک درمانی و کنترل عوامل خطر، با توجه به در دسترس بودن امکانات درمانی و هزینه درمان می‌توان افزایش پلکانی درمان را انجام داد و برای درمان از استروئید استنشاقی با دوز متوسط استفاده نمود و یا درمان را بر اساس مرحله قبل ادامه داد. در هر صورت باید بیمار یک ماه بعد مجدداً توسط پزشک ویزیت گردد.

ج) اگر بیماری به طور کامل کنترل شده باشد درمان را مطابق گذشته ادامه داده و بیمار باید دو ماه بعد مجدداً توسط پزشک ویزیت گردد.

اسپیرومتری علاوه بر شروع درمان هر ۳ تا ۶ ماه یک بار به صورت دوره‌ای اندازه‌گیری می‌شود. فاکتورهای خطر باید در موقع تشخیص و سپس به طور دوره‌ای ارزیابی گردد، به ویژه اگر بیمار سابقه حمله آسم داشته باشد. در صورت وجود هر یک از فاکتورهای خطر، ریسک حملات حتی در وضعیت کنترل کامل افزایش می‌یابد و باید افزایش مرحله درمانی را مد نظر داشت. بدیهی است که باید به بیمار توصیه گردد در صورت عدم کنترل بیماری یا بدتر شدن علائم زودتر از زمان تعیین شده مراجعه نماید.

ارزیابی وضعیت کنترل آسم و عوامل خطر

الف. کنترل علائم آسم		سطوح کنترل
آیا بیمار در ۴ هفته گذشته:		
<p>*علائم روزانه بیشتر از ۲ بار در هفته داشته است؟</p> <p>*آیا به خاطر آسم شب ها از خواب بیدار شده است؟</p> <p>*نیاز به داروی زود اثر تسکین دهنده بیشتر از ۲ بار در هفته داشته است</p> <p>*محدودیت فعالیت به خاطر آسم داشته است؟</p>	<p>کنترل کامل</p> <p>کنترل نسبی</p> <p>کنترل نشده</p>	<p>بلی ☐ خیر ☐</p> <p>بلی ☐ خیر ☐</p> <p>بلی ☐ خیر ☐</p> <p>بلی ☐ خیر ☐</p>
ب. فاکتورهای خطر برای پیش آگهی بد آسم		
<p>* FEV1 پایین (به ویژه کمتر از ۶۰ درصد)</p> <p>* مشکلات روانی، اقتصادی و اجتماعی شدید</p> <p>* برخورد با دود سیگار و عوامل شیمیایی مضر و عوامل شغلی</p> <p>* بیماری های همراه، رینوسینوزیت، چاقی، آلرژی غذایی ثابت شده</p> <p>* حاملگی</p> <p>* سابقه بستری در ICU یا انتوباسیون</p> <p>* سابقه یک بار یا بیشتر حمله شدید در ۱۲ ماه گذشته</p>	<p>هیچ کدام از این موارد</p> <p>۱-۲ مورد</p> <p>۳-۴ مورد</p>	<p>داشتن هر یک از این علائم، ریسک حملات را حتی در وضعیت کنترل کامل بالا می برد</p>

پیگیری و مراقبت بیماران

پیگیری و مراقبت بیماران مبتلا به آسم بر حسب سطح کنترل بیماری متفاوت است. پس از شروع درمان توسط پزشک، یک ماه بعد در ویزیت مجدد، پزشک سطح کنترل بیماری را تعیین می کند:

- کنترل کامل : ادامه درمان و ویزیت مجدد دو ماه بعد
- کنترل نسبی : بررسی علل عدم کنترل و در صورت نیاز افزایش مرحله درمانی با دوز متوسط استروئید و ویزیت مجدد یک ماه بعد
- کنترل نشده : ارجاع به سطوح بالاتر

در موارد زیر لازم است بیمار به سطوح بالاتر ارجاع گردد :

- (۱) ابهام یا شک در تشخیص
- (۲) بروز آسم در سنین کمتر از یک سال و بالای ۶۵ سال
- (۳) پاسخ ضعیف یا عدم پاسخ به درمان های معمول (به ویژه نیاز به بتاآگونیست طولانی اثر یا مصرف مکرر استروئیدهای خوراکی
- (۴) در مواردی که تست های تشخیصی اضافی مورد نیاز باشد، مثل تست پوستی و .....
- (۵) ائوزینوفیلی شدید خون محیطی (مقدار مطلق بیش از ۱۰۰۰)
- (۶) کاهش مرحله درمانی (Step Down) در بیماری که بتاآگونیست طولانی اثر مصرف می کند. (از مرحله ۳ و بالاتر جهت تصمیم گیری برای قطع بتاآگونیست های طولانی اثر)
- (۷) اضطراب شدید والدین یا نیاز به اطمینان بخشی، عدم همکاری بیمار و خانواده وی در درمان علیرغم آموزش توسط پزشک
- (۸) همراهی آسم با پولیپ بینی
- (۹) آسم در بارداری
- (۱۰) آسم همراه با دیابت، بیماری قلبی، گلوکوم، وجود شواهد واسکولیت،
- (۱۱) بیماران مشکوک به آسم شغلی
- (۱۲) حساسیت به داروهای مسکن (NSAIDs)

ارزیابی اختلالات و بیماریهای تیروئید

در هنگام معاینه تیروئید فرد از او بخواهید در مقابل شما بایستد و چانه را در وضعیت عادی قرار دهد، در حالت عادی در قسمت پایین گردن برآمدگی مشاهده نمی شود و خالی است. در آن هایی که گواتر دارند، بالای فرورفتگی جناغ برآمدگی دیده می شود که معمولا از خط میانی به دو طرف گسترده شده است. این برآمدگی گاهی کوچک و به اندازه یک بادام است. ولی ممکن است بزرگ تر باشد و حتی آنچنان بزرگ که همه قسمت های گردن را بگیرد و به زیر چانه برسد. Lid lag: وضعیتی است که پلک فوقانی قادر به دنبال کردن چرخش چشم نیست و پلک فوقانی پشت لبه فوقانی عنیبه در حرکت چشم رو به پائین قرار می گیرد، این حالت معمولا واضح است وقتی که پلک قادر به حرکت نیست یا وقتی که حرکت پلک فوقانی به طور قابل ملاحظه ای بعد از حرکت چشم است. یک پدیده مشابه در لبه تحتانی وقتی که چشم به سمت پایین حرکت می کند، اگر مشاهده این حرکت سریع باشد تشخیص ممکن missed شود.

ترمور: برای ارزیابی ترمور، باید فرد مورد معاینه در حال نشسته و یا ایستاده، دست های خود را جلو آورده و انگشتان دست های خود را باز کند. وجود لرزش های ظریف در انگشتان بیانگر ترمور است.

اختلالات و بیماریهای ژنتیک

راهنمای پزشک در ارزیابی عامل خطر ژنتیک:

- در صورت مثبت بودن حداقل یکی از موارد زیر در خانواده (شامل فرد مورد ارزیابی)، نیاز به مشاوره ژنتیک وجود دارد:
  - حداقل ۱ نوع بیماری ژنتیکی شناخته شده در بستگان درجه ۱ یا ۲ وجود دارد.
  - تکرار اختلال / بیماری در بستگان: در بستگان درجه ۱ یا ۲ حداقل دو نفر با یک نوع اختلال / بیماری مشابه از زمان کودکی، وجود دارد.
  - در یکی از اعضای خانواده علاوه بر اختلال عملکردی یک ناهنجاری غیراكتسابی نیز وجود دارد.
  - در صورت تاهل با نسبت فامیلی نزدیک در زوج، یک اختلال عملکردی در یکی از اعضای خانواده فرد یا همسر وی وجود دارد.
  - علاوه بر وجود فردی در خانواده با اختلال عملکردی، حداقل ۲ مورد از موارد ذیل را دارد:
    - الف- سابقه سقط مکرر (۲ سقط یا بیشتر)، مرده زایی یا نازایی طولانی مدت (>۲ سال بدون جلوگیری) در مادر فرد بیمار
    - ب- سابقه فوت در برادر یا خواهر فرد به دلیل بیماری غیر اکتسابی
    - ج- نسبت فامیلی والدین بیمار
    - د- زمان شروع اختلال در فرد مبتلای خانواده قبل از ۲ سالگی

اختلال باروری

- وجود احتمال فامیلی بودن بیماری عروق کرونر قلب
- سرطان های ارثی فامیلی
- توضیحات و تعاریف مربوط به هر یک از موارد فوق در زیر آمده است:

الف- اختلالات فیزیکی / ظاهری:

سر و گردن:

صورت: چهره ای غیر معمول (با اختلال محل قرار گیری یا ظاهر گوش و یا چشم)

دهان: شکاف لب، شکاف کام، یا اختلال در رویش یا مینای دندان ها

جمعیه: کرانیوسینوستوز، آنسفالوسل، Z-score دور سر کم تر از ۳- یا بیشتر از ۳

تنه:

ستون فقرات: اسپاینا بیفیدا

جدار شکم: امفالوسل، گاستروچزی

ژنیتالیا: ابهام تناسلی

اندام ها:

سین داکتیلی، اکتروداکتیلی و پلی داکتیلی در اندام فوقانی یا تحتانی

Z-score قد کم تر از ۳- یا بیشتر از ۳

پوست:

پوسته ریزی منتشر، تاول منتشر، اریتم منتشر، تغییر پیگمانتاسیون منتشر

ارگان های داخلی:

آنومالی مادرزادی قلبی، انسدادهای گوارشی (آنوس بسته، هیرشپرونک، آترزی ها)، آنومالی کلیه (کلیه پلی کیستیک یا مولتی کیستیک)

ب- اختلالات عملکردی

مرد بالای ۱۶ سال: علائم بلوغ و رویش موی صورت تا ۱۶ سالگی شروع نشده است.

خانم بالای ۱۴ سال: علائم بلوغ و عادت ماهیانه تا ۱۴ سالگی شروع نشده است.

بیماری شناخته شده ای دارد که باعث اختلالات بلوغ شده است.

اختلال باروری (در صورت تاهل و مثبت بودن حداقل یکی از موارد):

خانم: سابقه سقط مکرر (۲ سقط یا بیشتر)، مرده زایی، فوت نوزاد زیر ۱ ماه یا سابقه نازایی طولانی (<۲ سال بدون پیشگیری از بارداری) داشته است

آقا: سابقه طولانی ناباروری (<۲ سال بدون بدون پیشگیری از بارداری) داشته است.

بیماری شناخته شده ای دارد که باعث اختلالات باروری شده است.

ج- در شرایط زیر احتمال فامیلی بودن بیماری عروق کرونر قلب وجود دارد:

- ابتلا به بیماری عروق کرونر زودرس (PCAD): ابتلا به بیماری عروق کرونر در زیر سن ۴۵ سالگی در مردان و زیر ۵۵ سال در زنان
- وجود یک مورد سابقه بیماری عروق کرونر در بستگان درجه ۱ فرد با این شرایط سنی: در مردان (پدر و برادر) زیر سن ۵۵ سال و در خانم ها (خواهر و مادر) زیر سن ۶۵ سالگی
- توضیح: بیماری عروق کرونر از طریق حداقل یکی از موارد زیر اثبات می گردد:
- در آنژیوگرافی عروق کرونر بیش از ۵۰٪ تنگی داشته باشد.
- سابقه CABG (Cronery Artery Bypass Graft) وجود داشته باشد.
- سابقه Angioplasty PCI Percutaneous Cronery Intervention وجود داشته باشد.

د- در شرایط زیر احتمال ارثی فامیلی بودن سرطان مطرح می شود:

الف- در مورد سرطان پستان:

- وجود دو یا چند نوع سرطان همزمان درجه ۱ یا ۲ خانواده (شامل فرد مورد ارزیابی)
- ابتلای به سرطان پستان در یک فرد با سن برابر یا پایین تر از ۵۰ سال در یک فرد یا یکی از اعضای درجه ۱ یا ۲ خانواده
- سابقه ابتلای یک فرد مذکر به سرطان پستان در خانواده (شامل فرد مورد ارزیابی)
- وجود سرطان مشابه یا در ارگان های مرتبط (سرطان اپیتلیال تخمدان/ لوله فالوپ/ سرطان اولیه پریتوئن) در فرد یا در اعضای درجه ۱ یا ۲ خانواده
- وجود ترکیب سرطان پستان با هر یک از سرطان های تیروئید، پانکراس، سرطان معده منتشر، سرطان آندومتر، تومور مغزی و لوکمی، لنفوم، سارکوم، کارسینوم آدرنوکورتیکال
- وجود حداقل ۲ خویشاوند نزدیک در یک سمت از خانواده (شامل فرد مورد ارزیابی) با دیگر بدخیمی های مرتبط با سندروم HBOC □ (شامل سرطان پروستات، پانکراس و ملانوم)
- سرطان پستان Triple negative (در ارزیابی پاتولوژیک و ژنتیک، سه مارکر ER (گیرنده استروژن)، PR (گیرنده پروژسترون) و Her2 منفی است.) تشخیص داده شده در هر سنی
- افرادی که در خانواده آن ها جهش شناخته شده ای در ژن های BRCA1 و/ یا BRCA2، TP53 و PTEN وجود دارد.

ب- در مورد سرطان کولورکتال:

- ابتلا به سرطان کولون، رحم، تخمدان در فرد یا بستگان درجه ۱ یا ۲
- پولیپ آدنوماتوز در فرد یا خانواده وی زیر سن ۴۰ سالگی
- داشتن پولیپ هامارتاموز
- سابقه ابتلای متعدد به سرطان کولورکتال یا سابقه ابتلای به سرطان کولورکتال به همراه سایر بدخیمی ها
- پولیپ متعدد (بیش از ۱۰ پولیپ) در هر سنی در فرد یا خانواده

(سندرم سرطان ارثی پستان و تخمدان Hereditary Breast & Ovarian Cancer Syndrome)

ارزیابی اختلالات و بیماریهای روانپزشکی

- ۱) بر اساس دستورالعمل غربالگری اولیه در حوزه سلامت روان، ۶ سوال غربالگری را از فرد بپرسید و مطابق دستورالعمل نمره بدهید
- ۲) در صورت امتیاز غربال مثبت از پرسشنامه ۶ سوالی، راجع به افکار خودکشی یا قصد جدی برای آسیب به خود سوال کنید:
- الف - آیا هیچ گاه شده است از زندگی خسته شوید و به مرگ فکر کنید؟ بلی خیر
- ب - آیا اخیراً به خودکشی فکر کرده اید؟ بلی خیر
- ۳) در صورت امتیاز غربال منفی از پرسشنامه ۶ سوالی بررسی کنید: «آیا شما هیچ مشکل اعصاب و روان دارید که نیازمند مشاوره یا درمان باشد»
- ۴) سابقه بیماری را چک کنید:
- ج - «آیا تا به حال تشخیص مشکلات اعصاب و روان داشته اید؟» بلی خیر
- در صورت پاسخ مثبت، سوال شود:
- د - «آیا در حال حاضر دارو مصرف می کند؟» بلی خیر
- در صورت پاسخ مثبت، سوال شود:
- ه - «آیا تمایل دارید پزشک تیم سلامت درمان را پیگیری کند؟» بلی خیر

ارزیابی از نظر صرع یا هر گونه حالت تشنجی

«آیا فرد در گذشته تشخیص بیماری صرع داشته است؟» بلی خیر

در صورت پاسخ منفی دو سوال ذیل پرسیده شود:

آیا هر چند وقت یک بار در بیداری یا در خواب به مدت چند دقیقه دچار حمله تشنج یا غش می شود، بیهوش شده و دست و پا می زند، زبانش را گاز می گیرد و از دهانش کف (گاز خون آلود) خارج می شود و بعد از بازگشت به حالت عادی از وقایع پیش آمده چیزی را به خاطر نمی آورد؟

از مراجعین یا همراهان سوال شود: آیا گاهی اوقات مات زده شده به گونه ای که چند لحظه ای به جایی خیره می شود، لبها یا زبانش را به حالت غیر ارادی حرکت داده یا می لیسند؟

مراقبت سلامت روان (۱۸ تا ۲۹ سال)

ارزیابی سلامت روان شامل غربالگری سلامت روان، بررسی سابقه و یا غربالگری بیماری صرع خواهد بود.

مقدمه سؤالات غربالگری ارزیابی سلامت روان برای گروه هدف ۱۸ تا ۲۹ سال

- ◀ قبل از پرسش‌گری در این بخش به خدمت گیرنده توضیح دهید که «در این بخش می‌خواهم سؤالاتی در زمینه شرایط روان‌شناختی و استرس‌های شما بپرسم.»
- ◀ برای خدمت‌گیرنده توضیح دهید: «هدف از این پرسشگری شناسایی زودرس ناراحتی‌های اعصاب و روان در مراجعین است. به این ترتیب افراد نیازمند به درمان، مراقبت و مشاوره زودتر شناخته شده و برای درمان ارجاع می‌شوند و بدین ترتیب می‌توان از بروز ناراحتی‌های شدید اعصاب و روان پیشگیری نمود.»
- ◀ در خصوص حفظ رازداری اطمینان دهید: «مطالبی که در این جلسه مطرح می‌گردد فقط مربوط به ارزیابی سلامت و تکمیل پرونده بهداشتی شما می‌باشد. کلیه اطلاعات در این پرونده محفوظ می‌ماند.»
- ◀ به خدمت‌گیرنده یادآور شوید: «این غربالگری به عنوان یک فرآیند استاندارد برای تمام مراجعان انجام می‌شود.»
- ◀ به خدمت‌گیرنده توضیح دهید: «پاسخ‌گویی صادقانه شما به تیم سلامت در ارائه خدمات مورد نیاز کمک می‌کند.»
- ◀ سپس به خدمت‌گیرنده بگویید: «سؤالاتی که از شما پرسیده می‌شود، در مورد حالت‌هایی است که در طول ۳۰ روز گذشته تجربه کرده اید. در پاسخ به هر سؤال می‌توانید بگوئید همیشه، بیشتر اوقات، گاهی اوقات، به ندرت یا اصلاً.»

غربالگری سلامت روان

- ۱- چقدر در ۳۰ روز گذشته احساس می‌کردید، مضطرب و عصبی هستید؟
همیشه	☐	بیشتر اوقات	☐	گاهی اوقات	☐	به ندرت	☐	اصلاً	☐	نمی‌داند/ پاسخ نمی‌دهد	☐
- ۲- چقدر در ۳۰ روز گذشته احساس ناامیدی می‌کردید؟
همیشه	☐	بیشتر اوقات	☐	گاهی اوقات	☐	به ندرت	☐	اصلاً	☐	نمی‌داند/ پاسخ نمی‌دهد	☐
- ۳- چقدر در ۳۰ روز گذشته احساس ناآرامی و بی‌قراری می‌کردید؟
همیشه	☐	بیشتر اوقات	☐	گاهی اوقات	☐	به ندرت	☐	اصلاً	☐	نمی‌داند/ پاسخ نمی‌دهد	☐
- ۴- چقدر در ۳۰ روز گذشته احساس افسردگی و غمگینی می‌کردید؟
همیشه	☐	بیشتر اوقات	☐	گاهی اوقات	☐	به ندرت	☐	اصلاً	☐	نمی‌داند/ پاسخ نمی‌دهد	☐
- ۵- چقدر در ۳۰ روز گذشته احساس می‌کردید که انجام دادن هر کاری برای شما خیلی سخت است؟

- همیشه بیشتر اوقات گاهی اوقات به ندرت اصلاً نمی‌داند/ پاسخ نمی‌دهد
- ۶- چقدر در ۳۰ روز گذشته احساس بی‌ارزشی می‌کردید؟
- همیشه بیشتر اوقات گاهی اوقات به ندرت اصلاً نمی‌داند/ پاسخ نمی‌دهد

نمره گذاری:

◀ نمره گذاری این پرسشنامه بدین ترتیب است که برای پاسخ‌های همیشه، بیشتر اوقات، گاهی اوقات، اصلاً و به ندرت به ترتیب اعداد ۴، ۳، ۲، ۱ و صفر تعلق می‌گیرد. مجموع امتیازات هر پرسشنامه می‌تواند از حداقل صفر تا حداکثر ۲۴ باشد.

همیشه	بیشتر اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	اصلاً
۴	۳	۲	۱	صفر

- ◀ افرادی که نمره ۱۰ یا بالاتر را کسب می‌کنند به عنوان «غریبال مثبت» محسوب می‌گردند که جهت دریافت خدمات بعدی به پزشک ارجاع می‌گردد.
- ◀ در صورت پاسخ بیشتر از ۳ مورد به گزینه (نمی‌داند/پاسخ نمی‌دهد) ارجاع به پزشک صورت گیرد.

مسیر خدمات و مراقبت سلامت روان (۱۸ تا ۲۹ سال)

موارد «غریبال منفی» در صورت تمایل، مراجع ثبت نام در کلاس‌های آموزش گروهی مهارت‌ها ثبت نام خواهد شد.

** موارد ارجاع فوری: خشونت و پرخاشگری به گونه ای که منجر به آسیب به خود یا دیگران شود، افکار خودکشی یا اقدام به خودکشی، تشنج پایدار، عوارض شدید

داروهای روانپزشکی بر اساس مسیرهای تعریف شده در سامانه‌های الکترونیک

*** پیگیری بیماران مبتلا به اختلالات روانپزشکی که خارج از نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه خدمات دریافت می‌کنند، فقط به صورت هر سه ماه یک بار و جهت اطمینان از ادامه دریافت خدمات می‌باشد. در صورت مواجهه با عدم پیگیری درمان توسط بیمار لازم است که به پزشک نظام مراقبت‌های بهداشتی اولیه ارجاع شود.

سلامت اجتماعی

ارزیابی همسرآزاری	نشانه ها و علائم	طبقه بندی	اقدامات
<p>- از مراجعین زن متاهل در حین مصاحبه و معاینه و پس از پرسش در مورد علت مراجعه و معاینات معمول سوال شود: زن ها و شوهرها گاهی از دست هم عصبانی می شوند که این عصبانیت گاهی منجر به فریادزدن، تهدید به آسیب، توهین و یا کتک کاری می شود. آیا تاکنون همسر شما:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. شما را کتک زده است؟ ۲. به شما توهین کرده است؟ ۳. شما را به آسیب تهدید کرده است؟ ۴. سر شما فریاد زده است؟ <p>با استفاده راهنمای نمره گذاری امتیاز بدست آمده محاسبه می گردد*.</p> <p>دو گروه دیگر که لازم است مورد ارزیابی قرار بگیرند عبارتند از:</p> <p>- مراجعینی که به صورت خود مراجع با شکایت از خشونت همسر یا عوارض جسمی و روانشناختی ناشی از آن مراجعه می کنند.</p> <p>- مراجعینی که توسط سایر کارکنان نظام سلامت، از قبیل کارشناس مراقب سلامت خانواده یا کارشناس سلامت روان برای ارزیابی بیشتر یا دریافت خدمات درمانی به پزشک عمومی ارجاع داده شده اند.</p>	<p>لازم است که علائم و نشانه های روانشناختی، جسمانی و رفتاری ارزیابی شود**.</p>	<p>همسرآزاری</p>	<p>۱- مصاحبه**</p> <p>هنگام مصاحبه بهتر است ضمن گوش دادن به صحبت های مراجع و توجه به شکایات او، با تکان دادن سر و استفاده از عباراتی مانند "خیلی اذیت شدید"، "می فهمم"... ارتباط مناسب را برقرار کنید.</p> <p>۲- ارزیابی خطر**</p> <p>در مواردی که شواهدی از وقوع خشونت اخیر وجود دارد، اولویت در ایمن نگه داشتن قربانی است. در مواردی که خشونت و بدبینی فرد مرتکب خشونت زیاد باشد، صلاح است اول مرتکب را تنها ببینیم و در مورد مشکل و علت مراجعه همسرش سؤال کنیم، سپس با قربانی مصاحبه کنیم.</p> <p>۳- ثبت موارد در پرونده پزشک**</p> <ul style="list-style-type: none"> • شکایت اصلی یا شرح مشکل اخیر همراه با تاریخ و ساعت حادثه به نقل از مراجع • جزئیات رفتار خشن به نقل از مراجع و ارتباط آن با مشکل حاضر • مشکل طبی حاصل از خشونت • ظاهر و رفتار و طرز برخورد بیمار • مشخصات فرد خشونت کننده و شاهدان ماجرا <p>۴- ارائه خدمات پزشکی برای بهبود وضعیت جسمانی و روانی مراجع**</p>

* توضیحات مربوط به غربالگری (خشونت خانگی) همسرآزاری: در سوالات غربالگری همسر آزاری هر آیتیم از ۱ تا ۵ امتیاز می گیرد "هیچ وقت (۱) بندرت (۲) گاهی (۳) اغلب (۴) و همیشه (۵)". بنابراین حداقل امتیاز این مجموعه سوالات ۴ و حداکثر آن ۲۰ می باشد. امتیاز بالاتر از ۱۰ به عنوان مثبت تلقی می شود.** به متن آموزشی پیشگیری و مدیریت پدیده همسرآزاری در نظام بهداشتی ویژه پزشک عمومی مراجعه شود

ارزیابی مصرف دخانیات

فردی را که به دلیل مصرف الکل و مواد ارجاع شده است یا به شما برای ترک الکل و مواد مراجعه نموده پس از تکمیل شرح حال روانپزشکی در مصاحبه تشخیصی به شرح زیر ارزیابی کنید:

۱- آیا فرد ملاک‌های تشخیصی مصرف آسیب رسان دخانیات، الکل و یا مواد را پر می‌کند؟

▪ شواهد روشنی وجود داشته باشد که مصرف دخانیات، الکل و یا مواد مسؤؤل (یا نقش اساسی) در آسیب جسمی یا روان‌شناختی شامل اختلالات قضاوت (Judgment disorder) یا کژ کارکردی رفتاری (Dysfunctional Behavior) دارد که منجر به ناتوانی شده یا پیامدهای جانبی در روابط بین فردی شده است.

- الگوی مصرف باید حداقل باید برای ۱ ماه ادامه داشته یا مکرراً در طول ۱۲ ماه گذشته رخ داده باشد.
- فرد ملاک‌های سایر اختلالات روانی یا رفتاری مرتبط با آن ماده مانند وابستگی یا سایر اختلالات ناشی از آن ماده به جز مسمومیت حاد را در آن دوره زمانی نداشته باشد.

▪ آیا فرد ملاک‌های تشخیصی وابستگی (dependency) به دخانیات را پر می‌کند؟

○ میل قوی یا احساس اجبار (Persistent desire) به مصرف دخانیات

○ دشواری در کنترل رفتار مصرف دخانیات از نظر شروع، خاتمه یا سطح مصرف

○ حالت محرومیت فیزیولوژیک (Physiological withdrawal) هنگامی که مصرف دخانیات قطع یا کاهش داده می‌شود

○ شواهد تحمل (Tolerance)، همچون نیاز به افزایش میزان مصرف دخانیات منظور دستیابی به اثرات اولیه

○ غفلت پیش‌رونده (Given up important activities) از لذت‌ها یا علائق جایگزین به خاطر مصرف دخانیات تداوم مصرف دخانیات/الکل یا مواد علی‌رغم شواهد آشکار پیامدهای آسیب رسان بارز

۲- آیا مصرف دخانیات فرد بیش از ۱۰ نخ سیگار در روز است؟

۳- آیا فرد ملاک‌های تشخیصی وابستگی (dependency) به الکل و یا مواد را پر می‌کند؟

○ میل قوی یا احساس اجبار (Persistent desire) به مصرف دخانیات/الکل یا مواد

○ دشواری در کنترل رفتار مصرف دخانیات/الکل یا مواد از نظر شروع، خاتمه یا سطح مصرف

○ حالت محرومیت فیزیولوژیک (Physiological withdrawal) هنگامی که مصرف دخانیات/الکل یا مواد قطع یا کاهش داده می‌شود

-
- شواهد تحمل (Tolerance) ، همچون نیاز به افزایش میزان مصرف دخانیات/الکل یا مواد به منظور دستیابی به اثرات اولیه
  - غفلت پیش‌رونده (Given up important activities) از لذت‌ها یا علائق جایگزین به خاطر مصرف دخانیات/الکل یا مواد
  - تداوم مصرف دخانیات/الکل یا مواد علی‌رغم شواهد آشکار پیامدهای آسیب‌رسان بارز

آیا سابقه مصرف مواد به شکل تزریق داشته‌اید؟

اختلالات و بیماری‌های گوش و شنوایی

طبقه بندی مشکلات گوش

چطور مشکلات گوشی را طبقه بندی می توان کرد؟

چهار طبقه برای مشکلات گوش وجود دارد. که بترتیب جدی بودن عبارتند از:

۱. ماستوئیدیت
۲. عفونت های حاد گوش
۳. عفونت های مزمن گوش
۴. عدم وجود عفونت های گوش

<ul style="list-style-type: none"> • شروع اولین مقدار آنتی بیوتیک درمانی مناسب • تجویز اولین دوز پاراستامول برای تخفیف درد • ارجاع فوری به بیمارستان	ماستوئیدیت	<ul style="list-style-type: none"> • وجود درد هنگام بلع در پشت گوش
<ul style="list-style-type: none"> • دادن آنتی بیوتیک مناسب برای مدت ۵ روز • دادن پاراستامول بمنظور تخفیف درد • خشک کردن گوش با فتیله • پیگیری ظرف مدت ۵ روز	عفونت حاد گوش	<ul style="list-style-type: none"> • مشاهده ترشح چرک از گوش و گزارش ترشح از گوش برای مدت کمتر از ۱۴ روز، یا • گزارش درد در گوش
<ul style="list-style-type: none"> • خشک کردن گوش با فتیله • شروع درمان با قطره گوشی موضعی کینولون (fluoroquinolone) برای ۱۴ روز و یا قطره سیپروفلوکساسین و اوفلاکساسین (Ciprofloxacin and ofloxacin) • پیگیری ظرف مدت ۵ روز	عفونت مزمن گوش	<ul style="list-style-type: none"> • مشاهده ترشح چرک از گوش و گزارش ترشح از گوش برای مدت ۱۴ روز یا بیشتر
<ul style="list-style-type: none"> • اقدام درمانی نیاز ندارد	عدم وجود عفونت گوش	<ul style="list-style-type: none"> • عدم وجود درد و • عدم وجود چرک و ترشح از گوش

جهت اطلاعات بیشتر به بوکلت مراقبت های اولیه گوش و شنوایی (محتوای آموزشی ویژه پزشک) مراجعه نمایید

ارزیابی وضعیت فعالیت بدنی

توسط پزشک PARQ فلوجارت ارزیابی و مراقبت فعالیت بدنی افراد بر اساس نتایج آزمون

جدول ۱. عوامل خطر

عامل خطر	تعریف عامل خطر
سن بالا	مساوی یا بیش از ۴۵ سال در مردان؛ مساوی یا بیش از ۵۵ سال در زنان
سابقه خانوادگی مثبت بیماری	انفارکتوس میوکارد، ریو سکولاریزا سیون (باز سازی عروقی)، مرگ ناگهانی پدر یا سایر اعضای مذکر درجه یک خانواده قبل از ۵۵ سالگی و یا مرگ ناگهانی مادر یا سایر اعضای مونث درجه یک خانواده قبل از ۶۵ سالگی
مصرف دخانیات	مصرف کنونی دخانیات، ترک دخانیات کمتر از ۶ ماه، قرارگیری در معرض دود دخانیات
سبک زندگی کم‌تحرک	فعالیت بدنی کمتر از ۵۰ دقیقه با شدت متوسط و حداقل ۳ روز هفته به مدت حداقل ۳ ماه
چاقی	شاخص توده بدنی (BMI) مساوی یا بیش از ۳۰ کیلوگرم بر متر مربع یا دور کمر بیش از ۹۰ سانتی‌متر
اختلال لیپید*	LDL مساوی یا بیش از ۱۳۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر یا HDL مساوی یا کمتر از ۴۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر یا مصرف داروهای کاهنده لیپید. اگر تنها میزان کلسترول تام سرم در دسترس باشد، میزان مساوی یا بیش از ۲۰۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر
پره دیابت	اختلال قند خون ناشتا (IFG) = گلوکز خون ناشتای مساوی یا بیش از ۱۰۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر و مساوی یا کمتر از ۱۲۵ میلی‌گرم در دسی‌لیتر، اختلال تحمل گلوکز (IGT) = مقادیر ۲ ساعته تست تحمل گلوکز خوراکی (OGTT) مساوی یا بیش از ۱۴۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر که دست‌کم در دوبار اندازه‌گیری در دو زمان متفاوت تایید شده باشد
HDL	مساوی یا بیش از ۶۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر

* با توجه به اینکه اندازه‌گیری کلسترول تام و LDL و HDL مطابق برنامه ایران در همه افراد ضروری نمی‌باشد، چنانچه به دلایل دیگر این فاکتورها مورد سنجش قرار گیرند، می‌توان در این ارزیابی از این شاخص‌ها استفاده نمود.

نکته: HDL بالا به عنوان عامل خطر منفی در نظر گرفته می‌شود. در افراد دارای HDL مساوی یا بیش از ۶۰ میلی‌گرم در دسی‌لیتر، یک عامل خطر از مجموع عوامل خطر مثبت کم می‌شود.

جدول ۲. طبقه‌بندی خطر و توصیه‌های لازم

انجام تست ورزش	انجام معاینه پزشکی	طبقه‌بندی خطر
خیر	خیر	خطر کم (کمتر از ۲ عامل خطر و بدون بیماری)
پیش از انجام فعالیت شدید	پیش از انجام فعالیت شدید	خطر متوسط (حداقل ۲ عامل خطر و بدون بیماری)
پیش از انجام فعالیت متوسط و شدید	پیش از انجام فعالیت متوسط و شدید	خطر زیاد (مبتلا به فشارخون بالا و یا سایر بیماری‌های قلبی عروقی، ریوی یا متابولیک شناخته شده)

جدول ۳. طبقه‌بندی فعالیت بدنی بر اساس واحد "مت"

شدید (مساوی یا بیش تر از ۶ مت)	متوسط (مساوی ۳ یا کمتر از ۶ مت)	سبک (کمتر از ۳ مت)
پیاپیاده‌روی، نرم دویدن، و دویدن	پیاپیاده‌روی	پیاپیاده‌روی
پیاپیاده‌روی خیلی تند (۷ کیلومتر در ساعت) = ۶/۳	پیاپیاده‌روی (۵ کیلومتر در ساعت) = ۳	پیاپیاده‌روی آرام اطراف منزل، مغازه یا دفتر کار = ۲
پیاپیاده‌روی / کوه‌پیمایی با شیب متوسط بدون بار یا با کوله بار سبک (کم‌تر از ۵ کیلوگرم) = ۷	پیاپیاده‌روی تند (۶/۵ کیلومتر در ساعت) = ۵	نشستن - استفاده از کامپیوتر، کارکردن پشت میزکار، استفاده از ابزارهای دستی سبک = ۱/۵
کوه‌پیمایی در سرآشپه‌های تند با کوله بار ۲۰-۵ کیلوگرم = ۷/۵-۹	شست و شو، پاک کردن شدید پنجره‌ها، ماشین یا نظافت گاراژ = ۳	ایستادن، انجام کارهای سبک، مانند مرتب کردن تختخواب، شستن ظرف‌ها، اتو کردن، آماده کردن غذا یا منشی مغازه = ۲-۲/۵
نرم دویدن با سرعت ۸ کیلومتر در ساعت = ۸**	سابیدن کف یا شستن فرش، جارو زدن، تی کشیدن = ۳	هنر و صنایع دستی = ۱/۵
نرم دویدن با سرعت ۸/۵ کیلومتر در ساعت = ۱۰	نجاری - عمومی = ۳/۶	بازی بیلیارد = ۲/۵
دویدن با سرعت ۱۱ کیلومتر در ساعت = ۱۱/۵	حمل و پشته‌سازی چوب = ۵/۵	قایق رانی تفریحی = ۲/۵
جا به جا کردن شن و ماسه، زغال سنگ و غیره با بیل = ۷	کوتاه کردن چمن - هل دادن ماشین چمن زنی = ۵/۵	دارت = ۲/۵

ماهی گیری نشسته = ۲/۵	بدمینتون تفریحی = ۴/۵	حمل بارهای سنگین، مانند آجر = ۷/۵
	بسکتبال - شوت کردن به اطراف = ۴/۵	کار کشاورزی سنگین، مانند جمع کردن علوفه
	حرکات ایروبیک آهسته- در سالن = ۳ حرکات ایروبیک سریع- در سالن = ۴/۵	بیل زدن، حفر گودال = ۸/۵
	قایق بادبانی، موج سواری = ۳	دوچرخه سواری روی سطح هموار- تلاش سبک (۱۶-۱۹ کیلومتر در ساعت) = ۶ تلاش متوسط (۱۹-۲۲ کیلومتر در ساعت) = ۸ تلاش سریع (۲۲-۲۶ کیلومتر در ساعت) = ۱۰
	تنیس روی میز = ۴	فوتبال- غیر رقابتی = ۷، رقابتی = ۱۰
	تنیس دونفره = ۵	شنای تفریحی = ۶ شنا- متوسط/ شدید = ۸-۱۱
	بازی والیبال- غیررقابتی = ۳-۴	تنیس تک نفره = ۸
		بازی والیبال- رقابتی در سالن یا ساحل = ۸

اهمیت فعالیت بدنی

کم تحرکی سهم بالایی در مرگ‌های زودرس و ابتلا به بیماری‌های غیرواگیر در سرتاسر جهان داشته و از طرفی فعالیت بدنی منظم، با اثر بر سیستم قلبی ریوی، دستگاه گوارش، دستگاه عضلانی اسکلتی و سیستم ایمنی در پیشگیری از بیماری‌ها و ارتقای سلامت روان تاثیر به سزایی دارد. لازم به ذکر است که فعالیت بدنی علاوه بر اثرات مثبت مذکور، می‌تواند نقش مهمی در کنترل بیماری، بهبود روند درمان و افزایش طول عمر بیماران نیز داشته باشد. در نتیجه پزشکان می‌توانند جایگاه ویژه و مهمی برای کمک به توسعه سبک زندگی سالم، از طریق مشاوره و تجویز فعالیت بدنی مناسب، داشته باشند.

طبقه‌بندی فعالیت بدنی

طبق تعریف فعالیت بدنی مطلوب عبارت است از: فعالیت بدنی حداقل ۵ بار یا بیشتر در هفته، هر بار حداقل به مدت ۳۰ دقیقه یا حداقل ۲۵ دقیقه فعالیت ورزشی شدید برای ۳ روز در هفته.

شدت فعالیت‌های بدنی مختلف با ضربی از «مت» محاسبه می‌شود مت به عنوان معادل متابولیکی فعالیت‌ها شناخته می‌شود. یک مت تقریباً معادل مصرف یک کیلو کالری در ساعت به ازای هر کیلو گرم از وزن بدن است. شدت فعالیت در حالت استراحت، تقریباً معادل یک مت است. فعالیت بدنی با شدت متوسط شامل فعالیتی است که شدت آن معادل ۳-۶ مت باشد. دوچرخه سواری تفریحی، شنا با سرعت متوسط، پیاده روی کند، نظافت عمومی در خانه یا چمن زدن جزء فعالیت‌های بدنی با شدت متوسط هستند. فعالیت‌های شدید از قبیل دو، تمرین در کلاس ورزش، شدتی بیش از ۶ مت دارند.

یکی از راه‌های تعیین شدت فعالیت بدنی، بررسی تعداد ضربان قلب حین فعالیت است، به طوری که هرچه میزان فعالیت شدیدتر باشد، میزان فعالیت قلب برای رساندن خون به عضلات نیز بیشتر خواهد شد. واژه "ضربان قلب ماکزیمم" برای هر فرد عبارت است از حداکثر توان قلب در ایجاد ضربان منظم به منظور خون‌رسانی به اعضاء بدن. واحد آن تعداد در دقیقه می‌باشد و نحوه ی محاسبه آن عبارت است از عددی که از کم کردن سن شخص از عدد ۲۲۰ حاصل می‌شود. یعنی برای فرد ۲۰ ساله حداکثر ضربان قلب ۲۰۰ و برای شخص ۴۰ ساله، ۱۸۰ ضربه در یک دقیقه می‌باشد. تحقیقات نشان داده است، فعالیت‌هایی که منجر به افزایش ضربان قلب در محدوده ۵۵ تا ۷۰ درصد ضربان قلب ماکزیمم شوند (فعالیت بدنی متوسط)، در صورتی که به طور منظم انجام گردند، اثرات مفید و پیشگیری‌کننده‌ای در ابتلاء افراد به بیماری سکته قلبی و بیماری‌های ناشی از تنگی عروق قلب خواهند داشت. به طور مثال برای یک آقای ۲۰ ساله این مقدار بین ۱۱۰ تا ۱۴۰ ضربان در دقیقه و برای یک آقای ۴۰ ساله بین ۹۹ تا ۱۲۶ ضربان در دقیقه می‌باشد. فعالیت با شدت بسیار زیاد زمانی است که ضربان قلب از ۷۰٪ حداکثر ضربان قلب بیشتر شود یا زمانی که فرد نتواند در حین فعالیت صحبت کند.

ارزیابی عوامل خطر و توصیه فعالیت بدنی/ ورزش

مراجعه‌ی که از سوی بهورزان/ مراقبین سلامت ارجاع داده می‌شوند، براساس مراحل زیر باید مورد ارزیابی و سپس مشاوره و تجویز فعالیت بدنی قرار گیرند:

غربالگری پیش از شروع فعالیت ورزشی

افرادی که به واسطه ارزیابی از طریق پرسش نامه آمادگی شروع فعالیت بدنی (PAR-Q) توسط بهورز/ مراقبت سلامت به پزشک ارجاع داده می‌شوند، قبل از تجویز فعالیت ورزشی با شدت متوسط به بالا، نیازمند ارزیابی و طبقه‌بندی عوامل خطر هستند (جداول ۱ و ۲) اگر وجود یا فقدان یک عامل خطر بیماری قلبی عروقی معین نشده یا در دسترس نیست، به استثنای پیش‌دیابت، آن عامل خطر باید جزء عوامل خطر فرد محسوب شود. در صورتی که ملاک پیش‌دیابت موجود نیست یا ناشناخته است، در افراد مساوی یا بیش از ۴۵ سال، پیش‌دیابت باید جزء عوامل خطر فرد محسوب شود، به ویژه در افرادی که شاخص توده بدنی آنها مساوی یا بیش از ۲۵ کیلوگرم بر متر مربع است، هم چنین افراد کمتر از ۴۵ سالی که شاخص توده بدنی آنها مساوی یا بیش از ۲۵ کیلوگرم بر متر مربع است و یک عامل خطر دیگر بیماری قلبی عروقی را دارند پیش‌دیابت باید جزء عوامل خطر فرد محسوب شود. سپس تعداد عوامل خطر مثبت محاسبه و بر اساس جدول ۲ طبقه‌بندی خطر انجام می‌شود.

توصیه‌های معاینه پزشکی پیش از شروع فعالیت ورزشی

در افرادی که فعالیت ورزشی شدید و خیلی شدید انجام می‌دهند، خطر حوادث وابسته به فعالیت ورزشی مانند مرگ ناگهانی یا انفارکتوس میوکارد حاد، بسیار زیاد است. خطر بیماری‌های قلبی عروقی هنگام فعالیت بدنی با شدت سبک تا متوسط تقریباً مثل حالت استراحت است. لذا افراد کم‌تحرک که قصد شروع برنامه فعالیت ورزشی را دارند، باید با یک برنامه با شدت کم تا متوسط شروع کنند و با بهبود سطح آمادگی جسمانی به تدریج شدت فعالیت را افزایش دهند. افراد در معرض خطر متوسط یعنی دارای دو یا بیش از دو عامل خطر بیماری قلبی عروقی، باید پیش از انجام فعالیت ورزشی شدید توسط پزشک معاینه شوند. شدت فعالیت بدنی در این گروه از افراد باید به تدریج افزوده شود. بیش‌تر این افراد می‌توانند برنامه‌های فعالیت ورزشی با شدت سبک تا متوسط مانند پیاده روی را بدون مشورت با پزشک انجام دهند.

توصیه‌های تست ورزش پیش از شروع فعالیت ورزشی

معمولاً انجام تست ورزش پیش از شروع یک برنامه فعالیت ورزشی با شدت متوسط به پایین توصیه نمی‌شود، مگر افرادی که در گروه خطر بالا قرار دارند (جدول ۲). با این وجود اطلاعات حاصل از تست ورزش حتی می‌تواند در طراحی یک تجویز فعالیت ورزشی ایمن و موثر در افراد در معرض خطر کم نیز مفید باشد.

تجویز و توصیه فعالیت ورزشی

با توجه به این که افراد مختلف در یک مرحله از آمادگی برای انجام فعالیت ورزشی نمی‌باشند، باید بر حسب میزان آمادگی، توصیه‌های لازم به افراد صورت گیرد:

۱. افرادی که قصد و اراده جدی برای فعالیت بدنی ندارند: با توضیح فواید فعالیت بدنی، افراد به فعالیت بیش‌تر ترغیب گردند.
۲. افرادی که فعالیت بدنی ندارند: تجویز فعالیت ورزشی براساس وضعیت طبقه‌بندی خطر صورت گیرد.
۳. افرادی که فعالیت بدنی داشته، اما استاندارد لازم در این زمینه را رعایت نمی‌کنند: تجویز فعالیت ورزشی براساس وضعیت طبقه‌بندی خطر صورت گیرد و به افزایش شدت و مدت فعالیت ورزشی ترغیب گردند.

ملاحظات کلی تجویز فعالیت ورزشی

در بیش‌تر افراد بزرگ سال، برنامه فعالیت بدنی باید شامل فعالیت‌های ورزشی متنوعی باشد که از فعالیت‌های زندگی روزمره فراتر رود. تجویز فعالیت بدنی در صورتی مطلوب خواهد بود که اجزای آمادگی جسمانی وابسته به سلامتی مانند آمادگی قلبی تنفسی، قدرت، استقامت عضلانی، انعطاف پذیری، ترکیب بدنی و آمادگی عصبی حرکتی را در برگیرد. در افراد سالمند و جوانان به ویژه در خانم‌ها، سلامت استخوان اهمیت دارد، لذا برنامه فعالیت بدنی تجویز شده باید به شکلی باشد که موجب افزایش چگالی و حفظ سلامت استخوانی این

گروه از افراد شود. لذا پزشکان باید این مراجعه کنندگان را به مراکز ورزشی تخصصی و معتبر برای انجام برنامه‌های ورزشی مناسب ارجاع دهند. اصول اساسی تمرین شامل شدت، مدت (زمان)، حجم (کمیت)، تواتر (تعداد دفعات انجام) و نوع (شیوه انجام فعالیت) باید رعایت شود. (برای تقویت آمادگی قلبی تنفسی از تمرینات هوازی و برای افزایش چگالی استخوانی از تمرینات قدرتی و تحمل وزن استفاده می‌شود)

به منظور تجویز فعالیت ورزشی مناسب برای کنترل و کاهش وزن افراد، شدت و مدت فعالیت باید به شکلی تنظیم شود که منجر به مصرف انرژی لازم برای سوزاندن چربی مزاد گردد. برای این منظور می‌توان با استفاده از «جدول شماره ۳»، میزان فعالیت بدنی مورد نیاز برای هر فرد را محاسبه نمود. برای مثال اگر یک فرد ۸۰ کیلوگرمی یک ساعت نرم بدود (تقریباً با شدت ۸ مت)، طی یک ساعت معادل ۶۴۰ کیلوکالری انرژی مصرف می‌کند. با توجه به اینکه برای کاهش تقریباً نیم کیلوگرم از توده چربی بدن به مصرف ۳۵۰۰ کیلو کالری انرژی نیاز است، چنانچه این شخص طی یک هفته ۵ ساعت و نیم با این سرعت بدود می‌تواند نیم کیلوگرم کاهش وزن داشته باشد.

تهیه کنندگان : دکتر سید حامد بر کاتی، دکتر سید تقی یمانی، دکتر گلایل اردلان، سمیرا پورمروت، دکتر کمال حیدری

پزشک

با تشکر از همکاری‌هایی که در تدوین این پروتکل مشارکت نموده اند:

دکتر فروزان صالحی ، دکتر محمد شریعتی ، دکتر مینوالسادات محمود عربی ، دکتر منوچهر زینلی ، لیلا رجائی ، دکتر ناهید جعفری ، ..... ، ..... ، ..... ، دکتر محمد مهدی گويا ، دکتر محمود نبوی ، دکتر علیرضا مهدوی ، دکتر افشین استوار ، دکتر طاهره سماوات ، عالیہ حجت زاده ، دکتر زهرا عبدالهی ، دکتر پریسا ترابی ، دکتر محسن زهرایی ، دکتر نسرین محمودی ، دکتر مهشید ناصحی ، دکتر رشید رضائی ، دکتر مهدی نجمی ، دکتر پروین افسر کازرونی ، دکتر حمیرا فلاحی ، راضیه دکتر اشرف سماوات ، دکتر احمد حاجبی ، دکتر مشیانه حدادی ، دکتر صمدزاده ، دکتر نادره موسوی ، فرشته فقیهی ، دکتر شهین یار احمدی ، امید ، دکتر رویا کلیشادی ، فاطمی ، مریم مہرابی ، دکتر زهرا واعظی ، طاهره زیادلو ، علی اسدی که در تهیه و تدوین این مجموعه ما را یاری نمودند

